

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Історичний факультет
Кафедра історії України

Кваліфікаційна робота
магістра
з теми **«ДІЯЛЬНІСТЬ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ У РОКИ БРЕЖНЄВСЬКОГО «ЗАСТОЮ»:
НА МАТЕРІАЛАХ ГАЗЕТИ «РАДЯНСЬКИЙ СТУДЕНТ»**

Виконав: здобувач вищої освіти
II курсу, групи Ist1-M23
напряму підготовки
014 Середня освіта. (Історія)
Освітньо-професійна програма: Середня освіта
Калинюк Валентин Васильович
Науковий керівник:
доктор історичних наук, професор
Комарніцький Олександр Борисович

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ I. СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБОКИ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	7
1.1. Стан наукової розробки проблеми.....	7
1.2. Характеристика джерел.....	13
1.3 Теоретико-методологічна основа роботи.....	15
Розділ II. НАВЧАЛЬНА ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА ПЕДІНСТИТУТУ НА СТОРІНКАХ ІНСТИТУТСЬКОЇ ПРЕСИ.....	18
2.1. Кадровий склад.....	18
2.2. Організація освітньо-виховного процесу.....	27
2.3. Наукова-дослідна робота: здобутки і проблеми.....	34
Розділ III. ГАЗЕТА ПРО ВИХОВНУ І ПОЗНАВАЧАЛЬНУ РОБОТУ, НАВЧАЛЬНО-МАТЕРІАЛЬНУ БАЗУ ПЕДАГОГІЧНОГО ЗВО	
3.1. Ідейно-політична робота.....	47
3.2. Громадське і культурно-побутове життя молоді.....	56
3.3. Навчально-матеріальна база.....	63
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	82

ВСТУП

Актуальність дослідження замовлена розкриттям різноманітних аспектів дослідження. Дослідження історії Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту в період 1964–1982 років є актуальним з кількох причин. По-перше, цей період ознаменувався значними змінами в освітній системі УРСР, що безпосередньо вплинули на розвиток матеріально-технічної бази, освітнього процесу та виховної роботи в педагогічних закладах. Інститут, як один із провідних осередків підготовки педагогічних кадрів в Україні, відіграв важливу роль у реалізації державної політики в сфері освіти та ідеології, що потребує глибокого вивчення.

По-друге, період «застою» в історії СРСР, до якого належить досліджуваний відрізок часу, був часом стабільності та одночасно соціально-політичних викликів. Аналіз діяльності Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту в цей період дозволяє зрозуміти, як заклад адаптувався до ідеологічних і соціально-економічних умов того часу, зокрема через модернізацію інфраструктури, впровадження новітніх освітніх методик і зміцнення наукового потенціалу.

По-третє, актуальність роботи зумовлена обмеженою кількістю сучасних наукових досліджень, присвячених історії конкретних педагогічних закладів у контексті загально радянських освітніх реформ. Дослідження допоможе заповнити цю прогалину, розкрити роль Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту як регіонального центру освіти та культури, а також висвітлити особливості його функціонування в умовах радянської ідеологічної системи. Вперше історія педінституту подається на сторінках його періодичного видання «Радянський студент».

Нарешті, результати роботи можуть бути корисними для сучасних освітян, управлінців і дослідників історії освіти в Україні. Вивчення досвіду розвитку матеріально-технічної бази, організації освітнього та виховного процесу, а також

наукової діяльності в умовах обмежених ресурсів є цінним для осмислення історичних уроків і розробки стратегій розвитку сучасних закладів вищої освіти.

Предметом дослідження є висвітлення розвитку матеріально-технічної бази, освітньо-виховної та наукової діяльності Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту в умовах радянської системи освіти у період 1964–1982 років на сторінках газети «Радянський студент».

Об'єктом дослідження є діяльність Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту в контексті соціально-політичних, економічних та ідеологічних процесів радянської України 1964–1982 років.

Мета дослідження – на матеріалах газети «Радянський студент» всебічно вивчити розвиток Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту в період 1964–1982 років шляхом аналізу його матеріально-технічної бази, освітньо-виховної діяльності, наукових досягнень та ідеологічного впливу. Дослідження спрямоване на розкриття впливу радянської системи освіти та суспільно-політичних процесів на функціонування інституту, визначення його ролі у підготовці педагогічних кадрів для радянської школи, а також оцінку внеску інституту в розвиток освітньої системи Хмельницької області та України в цілому.

Реалізація мети передбачає дослідження на матеріалах зазначеного видання:

- формування та модернізація матеріально-технічної бази інституту, зокрема навчальних корпусів, лабораторій, бібліотечного фонду, гуртожитків і спортивних об'єктів;
- організації освітнього процесу, впровадження новітніх методів навчання, програмованого навчання та технічних засобів;
- кадрового складу викладачів і їхнього внеску у науково-дослідну діяльність;
- виховної роботи зі студентами в контексті радянської ідеології, зокрема проведення політико-просвітницької та антирелігійної пропаганди;
- взаємодії інституту з місцевими школами, забезпечення їх навчальними матеріалами та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період з 1964 по 1982 роки. Нижня межа – 1964 рік – визначена важливими структурними змінами в інституті, зокрема відновленням історичного відділу та реорганізацією факультетів, що відображало нові тенденції розвитку педагогічної освіти в радянській Україні. Верхня межа – 1982 рік – обумовлена завершенням періоду «застою» в СРСР, який позначився на соціально-економічному та ідеологічному житті суспільства, а також стабілізацією ключових аспектів діяльності Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту. Цей період характеризується активним розвитком матеріально-технічної бази, освітнього процесу та ідеологічно-виховної роботи, що дає змогу всебічно вивчити еволюцію закладу в умовах радянської системи освіти.

Географічні межі дослідження охоплюють територію Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту, включаючи його навчальні корпуси, гуртожитки, спортивні та оздоровчі бази, розташовані в місті Кам'янець-Подільський і прилеглих районах, зокрема спортивно-оздоровчий табір у селі Голоскові. Крім того, у дослідженні враховано зв'язки інституту із закладами освіти Хмельницької області та інших регіонів УРСР, що визначають його роль у загальносоюзній системі педагогічної освіти.

Методологічна основа роботи ґрунтується на комплексному підході до дослідження історії Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту в період 1964–1982 років. У дослідженні застосовано принципи історизму, об'єктивності, системності, міждисциплінарності та соціокультурного підходу, що забезпечують всебічний аналіз об'єкта та предмета дослідження. Таким чином, методологічний інструментарій роботи спрямований на забезпечення цілісного підходу до вивчення досліджуваного об'єкта, аналізу його діяльності в умовах радянської системи освіти та взаємозв'язку з суспільно-політичними процесами.

Наукова новизна і теоретичне значення отриманих результатів полягають у комплексному дослідженні матеріалів газети «Радянський студент»,

зокрема навчальної, громадсько-політичної та культурно-освітньої діяльності вишу у роки брежнєвського застою.

Практичне значення роботи Отримані результати можуть використовуватися для викладання у закладах вищої освіти, у наукових працях, присвячених історії української освіти у період тоталітаризму.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися на засіданнях кафедри історії України та звітній науково-практичній конференції студентів К-ПНУ імені Івана Огієнка в квітні 2024 року. Один із аспектів проблеми оприлюднено на сторінках наукового збірника «Наукові праці студентів історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / [редкол.: О.М. Федьков (гол.), О.Б. Комарніцький (відп. ред.), О.В. Віннічук та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2023. Вип. 20. Ч. 2. С. 87-90».

Структура роботи спланована відповідно до поставленої мети і ключових дослідницьких аспектів. Магістерський проект структурований за хронологічним принципом; складається з трьох розділів; поділених на шість підрозділів, доповнюють виклад основного матеріалу прикінцеві узагальнення та список використаних джерел та літератури (146 позицій). Обсяг основного тексту становить 81 сторінок, загальний – 92.

Розділ І.

СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Стан наукової розробки проблеми

Історіографічний огляд досліджень діяльності Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту в період 1960–1980-х років дозволяє визначити основні напрямки вивчення проблеми. У контексті суспільно-політичних, культурних і освітніх змін, які відбувалися в Україні, діяльність цього закладу неодноразово ставала об'єктом аналізу в працях вітчизняних дослідників.

Одним із фундаментальних джерел для вивчення цього періоду є праця «Україна крізь віки» (т. 13), підготовлена В. К. Бараном і В. М. Даниленком під загальною редакцією В. Смолія. Автори детально розглядають системну кризу в СРСР 1946–1980-х років, включаючи її вплив на освітню сферу. Ця праця висвітлює суспільно-політичні передумови, що вплинули на розвиток навчальних закладів, таких як Кам'янець-Подільський педагогічний інститут, зокрема в контексті матеріально-технічного забезпечення, ідеологізації освіти та кадрової політики. [21, с.217]

Іншим важливим джерелом є «Історія України» В. Я. Білоцерківського, що акцентує увагу на загальних процесах розвитку українського суспільства. У цьому виданні аналізуються освітні реформи, які впроваджувалися в Україні у зазначений період, а також їх вплив на регіональні навчальні заклади. Особливо цінною є інформація про матеріально-технічне оснащення закладів, що дозволяє простежити тенденції модернізації освіти. [1. с.411]

Колективна праця під редакцією Г. Д. Казьмирчука «Історія України» є ще одним вагомим джерелом. У ній комплексно аналізується розвиток освіти в радянський період, що дає можливість розглянути діяльність педагогічного інституту як частину загальносоюзної освітньої системи. Значна увага

приділяється впливу ідеологічних чинників на організацію освітнього процесу та функціонування закладів вищої освіти. [4, с.502]

Особливе місце серед праць займає «Історія педагогіки та освіти в Україні» П. Г. Лузана. Це видання пропонує детальний аналіз розвитку педагогічної освіти, висвітлюючи організацію матеріально-технічної бази та специфіку навчального процесу. У праці також розглядається історія Кам'янець-Подільського педагогічного інституту в контексті загального розвитку педагогічної освіти в Україні. [18, с.182]

Таким чином, історіографія питання відображає широкий спектр аспектів функціонування Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту. Дослідження науковців охоплюють як суспільно-політичні умови, що впливали на діяльність інституту, так і внутрішні аспекти його розвитку, зокрема освітній процес, матеріально-технічну базу та кадрове забезпечення. Залучення праць з історії освіти дозволяє інтегрувати діяльність інституту в ширший контекст розвитку педагогічної науки в Україні.

Період «застою» (1964–1985) у радянській історіографії довгий час висвітлювався переважно в позитивному контексті, акцентуючи увагу на стабільності та розвитку. У 1990-х роках після розпаду СРСР з'явилися критичні дослідження, що аналізували цей період як час уповільнення соціального та економічного прогресу.

Дослідження, присвячені Кам'янець-Подільському педагогічному інституту, зокрема праці Л.В. Баженова, висвітлюють аспекти його розвитку як регіонального центру наукової думки.

Газета «Радянський студент» є цінним джерелом для дослідження історії студентського життя та освітніх процесів у радянський період. Науковці, зокрема Олександр Михайлович Завальнюк та Олександр Борисович Комарніцький, активно використовували матеріали цього видання у своїх дослідженнях.

Обидва науковці використовували матеріали газети «Радянський студент» як джерело інформації про студентське життя, освітні реформи та політичні настрої серед молоді в радянський період.

Праці О. М. Завальнюка та О. Б. Комарніцького представляють собою багатотомне дослідження, яке охоплює понад дев'ять десятиліть історії Кам'янець-Подільського державного університету, його трансформації у національний університет імені Івана Огієнка та подальший розвиток. Ця серія є фундаментальним джерелом для вивчення історії освітнього закладу в контексті суспільно-політичних і освітніх змін в Україні.

"Кам'янець-Подільський державний університет: історичний нарис (1918–2007 рр.) опубліковувалися та переобліковувалися з 2003 по 2007 роки. Видання є першою спробою узагальнити історію університету, приділивши увагу початковим етапам його функціонування, періоду радянської доби, відновленню діяльності в 1940-х роках і подальшому розвитку до початку ХХІ століття. Основний акцент зроблено на відновленні матеріально-технічної бази після Другої світової війни та зміцненні освітньо-наукової роботи. Ця праця поглиблює висвітлення попередніх подій, додаючи нові дані про зміни в структурі факультетів і кафедр, розвиток студентського самоврядування та вплив освітніх реформ на діяльність університету. Оновлений том значно розширює кількість матеріалів і аналізує модернізацію університету в контексті освітньої політики України, а також зростання кількості студентів і викладацького складу. Ця праця деталізує події періоду 2002–2006 років, коли університет зазнав значних змін: впровадження новітніх технологій у навчальний процес, зростання міжнародної співпраці, зведення нових гуртожитків і корпусів.

У виданні досліджується розширення академічних програм, створення нових факультетів, особливості акредитації закладу як одного з провідних педагогічних університетів України.

Кам'янець-Подільський державний університет: курсом зростання (2002–2006 рр.) (2006). Окрема монографія, присвячена короткому, але насиченому періоду реформування університету. Автори акцентують на стратегічному плануванні, підвищенні рівня кваліфікації викладачів і модернізації матеріально-технічної бази.

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка в добу незалежної України (2008). Ця об'ємна праця (768 с.) охоплює всі аспекти функціонування університету у пострадянський період, зокрема: інтеграцію до європейського освітнього простору, розвиток наукових досліджень і впровадження інноваційних методів викладання.

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (1918–2009 рр.): іст. нарис (2009). У виданні розкриваються деталі періоду з 2007 по 2009 рік, із наголосом на значенні реформи вищої освіти та посиленні міжнародної співпраці.

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (1918–2010 рр.): іст. нарис (2010). Цей том акцентує на завершенні процесу модернізації матеріально-технічної бази університету, впровадженні нових навчальних програм і значному розширенні бібліотечних фондів.

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (1918–2011 рр.): іст. нарис (2011). Завершальний том серії містить найповніший опис етапів розвитку університету, включаючи здобутки у науковій діяльності, підготовку висококваліфікованих педагогів та інтеграцію до глобального освітнього середовища.

Значення серії в історіографії:

1. *Послідовність і систематичність:* Серія забезпечує хронологічну послідовність у викладі матеріалу, що дає змогу простежити основні етапи розвитку університету.

2. *Академічна цінність:* Видання містять детальний аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливали на функціонування університету.
3. *Фокус на інституційній історії:* Значна увага приділяється зміцненню матеріально-технічної бази, кадровій політиці та впливу державної освітньої політики.
4. *Комплексний підхід:* У роботах розглядаються освітні, наукові, соціальні та культурні аспекти діяльності університету.
5. *Розвиток у добу державної незалежності:* Особливу цінність становлять аналізи трансформацій університету у контексті пострадянських реформ.

Праці О. М. Завальнюка та О. Б. Комарніцького є важливими джерелами для вивчення діяльності Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту в період з 1964 до 1982 року, оскільки вони висвітлюють розвиток матеріально-технічної бази. У зазначений період відбувалося масштабне розширення інфраструктури інституту; будівництво нових корпусів і гуртожитків. Ці праці містять детальну інформацію про зведення корпусів на вулиці Московській, гуртожитків на проспекті Грушевського та інших об'єктів, які значно покращили умови для навчання та проживання студентів; оснащення аудиторій і лабораторій. В працях аналізується впровадження технічних засобів навчання, зокрема кабінетів програмованого навчання та лабораторій із сучасним обладнанням; інститут активно взаємодівав зі школами регіону, надаючи методичну допомогу та навчальні посібники. Окремо аналізується внесок інституту у підготовку кадрів для системи народної освіти, що був особливо важливим для Хмельниччини та суміжних областей.

Праці дозволяють зрозуміти, як радянська ідеологія впливала на освітній процес, у тому числі через поза навчальні заходи, ідейно-політичну роботу зі студентами та викладачами. У працях розглядаються заходи з антирелігійного виховання як частини партійної політики в інституті.

Праці фіксують зміни в структурі інституту, включаючи утворення нових факультетів (наприклад, відокремлення історичного та філологічного факультетів у 1968 році). У працях простежується зростання чисельності студентів, що свідчить про розширення освітніх можливостей. [3, с.5]

Ця праця є коротким, але ґрунтовним історичним дослідженням, спрямованим на систематизацію архівних матеріалів, документів і ключових фактів, пов'язаних із розвитком Кам'янець-Подільського державного університету. Видання пропонує стислі, але інформативні матеріали, які висвітлюють різні аспекти функціонування закладу, включаючи освітню, наукову, адміністративну діяльність, а також розвиток його матеріально-технічної бази.

Видання пропонує короткі огляди ключових подій і фактів, що полегшує пошук інформації про окремі періоди та напрями діяльності університету. Праця містить посилання на оригінальні документи, які є основою для вивчення внутрішньої історії закладу в контексті загальноосвітніх реформ радянського періоду. Значна увага приділяється таким аспектам, як розширення навчальних корпусів, будівництво гуртожитків, оснащення лабораторій і кабінетів сучасним обладнанням. Описуються ініціативи університету у вирішенні побутових проблем студентів і викладачів, зокрема щодо забезпечення житлом та харчуванням. У праці простежується вплив радянської ідеології на організацію освітнього процесу та виховної роботи. Праця надає інформацію про побудову нових корпусів і гуртожитків, їх оснащення сучасними засобами навчання, що відображає поступову модернізацію освітнього середовища. Для періоду 1964–1982 років це особливо цінно, оскільки саме в цей час інститут значно розширював свою інфраструктуру. Завдяки представленим матеріалам можна простежити зміни в навчальних програмах, зокрема впровадження нових спеціальностей і технічних засобів навчання. Праця висвітлює соціальні ініціативи університету, зокрема покращення побутових умов для студентів і викладачів, а також їхній вплив на формування колективу закладу.

Видання відображає, як партійна ідеологія впливала на функціонування інституту, організацію виховної роботи та участь університету в громадському житті регіону. Завдяки короткому, але насиченому документальному викладу, дослідники можуть отримати важливу інформацію для контекстуалізації окремих подій та явищ у діяльності закладу. Праця слугує базою для більш глибокого аналізу окремих періодів і може бути використана разом із іншими багатотомними виданнями, що охоплюють історію університету.

Сучасна дослідниця О. І. Почапська зробила значний внесок у вивчення історії педагогічних закладів України. У своїй праці вона досліджує стратегії тематичного структурування публікацій, звертаючи увагу на створення інформаційного вакууму, в якому виховувалася «правильна» студентська молодь. Вона підкреслює, що традиційні методи більшовицької пропаганди активно використовувалися в радянській студентській періодиці, зокрема навішування ярликів як форма засудження протестних настроїв та звіти про проведення різноманітних з'їздів і пленумів як спосіб позитивізації дійсності. Таким чином, ця праця є цінним джерелом для вивчення впливу радянської пропаганди на студентську молодь у період з 1964 по 1982 роки, оскільки вона розкриває механізми формування свідомості та поведінкових стереотипів через студентську пресу того часу.

Праця також містить аналіз джерельної бази, зокрема використання періодичних видань, таких як газета «Радянський студент», яка активно висвітлювала діяльність студентських наукових товариств у Кам'янець-Подільському інституті. Авторка відзначає значення цього джерела для дослідження освітньої політики та студентської активності.

1.2 Характеристика джерел

Газета «Радянський студент» є важливим джерелом для вивчення діяльності Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту в роки

брежнєвського «застою». Це період, що охоплює 1964–1982 роки, характеризується стабільністю, ідеологічним контролем та інтенсивним розвитком освітньої сфери.

Видання висвітлювало широкий спектр питань: академічну діяльність, освітньо-виховний процес, науково-дослідну роботу, матеріально-технічну базу, а також позанавчальну, ідейно-політичну та культурно-масову діяльність студентів і викладачів. Окрему увагу приділяли питанням пропаганди радянської ідеології та формуванню «морального обличчя радянського студента».

ЗМІ мав чітко визначені рубрики, які змінювалися залежно від пріоритетів тогочасної політики. Найпоширенішими були: «Навчання та наукова діяльність», «Культурне життя», «Спортивні досягнення», «Соціалістичне змагання», «Ідейно-політичне виховання». У кожному випуску висвітлювали новини інституту, статті, присвячені досягненням студентів і викладачів, а також замітки про проведені заходи.

Газета була потужним засобом пропаганди радянських цінностей, зокрема в аспекті виховання молоді в дусі соціалістичного патріотизму, атеїзму та відданості партії. Публікації відображали політичну обстановку та визначені партією завдання для молоді.

Стиль газети відповідав вимогам радянської преси: використання лозунгів, закликів до активності, риторичних запитань. Мова була офіційною, насиченою ідеологічно забарвленою лексикою. Статті часто писали викладачі, студенти, співробітники інституту, що дозволяє простежити ставлення різних груп до подій. Деякі матеріали були безпосередньо продиктовані партійними органами.

«Радянський студент» видавався щочетверга, забезпечуючи регулярне інформування студентської громади. Ціна стандартного випуску становила 1 копію, що робило її доступною для широкого кола читачів. У випадках спецвипусків ціна збільшувалася до 2 копійок через більший обсяг (2 аркуші замість одного). Спеціальні випуски вирізнялися кольором друкарської фарби:

замість стандартного чорного кольору використовувалася блакитна фарба, інколи з додатковими червоними надписами. З початку 1970-х років ця традиція поступово зникла, і спецвипуски почали друкувати у стандартному чорному кольорі.

Звичайний наклад газети становив 1000 примірників, що відповідало масштабу інституту й дозволяло охопити як студентів, так і викладачів. Після перейменування інституту на Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут імені В. П. Затонського (КПДПІ ім. Затонського) ця оновлена назва почала регулярно з'являтися на шпальтах газети, підкреслюючи новий статус закладу.

До наших днів видання дійшло у вигляді річних збірників, які складаються з підшитих номерів за кожен рік. Підшивкою займалися студентки, через що трапляються помилки у порядку вклеювання та зшивання випусків.

Газета «Радянський студент» залишається ключовим джерелом для реконструкції багатогранної діяльності Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту, будучи одночасно дзеркалом епохи та засобом її формування. Вона дозволяє простежити події інституту в роки брежнєвського «застою», зануритися у культурний та політичний контекст епохи, зрозуміти специфіку студентського життя і викликів, з якими стикалися молоді фахівці у навчальному процесі.

1.3 Теоретико-методологічна основа роботи

Теоретико-методологічна основа роботи визначається необхідністю комплексного підходу до вивчення історії Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту в період 1964–1982 років. Основу дослідження становлять принципи історизму, об'єктивності, системності, критичного аналізу та соціокультурного контексту. Ці принципи забезпечують цілісне та багатогранне дослідження обраної теми в умовах радянського періоду.

Використано широкий спектр загальнонаукових і спеціальних методів. Серед загальнонаукових методів застосовано аналіз, синтез, дедукцію, індукцію, узагальнення та класифікацію. Ці методи дозволили не лише систематизувати та впорядкувати джерельну базу, а й виділити ключові аспекти функціонування інституту в зазначений період. Спеціальні історичні методи, такі як ретроспективний, порівняльно-історичний, проблемно-хронологічний та структурно-функціональний, сприяли реконструкції процесів розвитку матеріально-технічної бази інституту, освітньо-виховної діяльності, а також взаємодії закладу із зовнішнім середовищем.

Ретроспективний метод дозволив дослідити еволюцію матеріально-технічної бази інституту та її вплив на навчальний процес. Порівняльно-історичний метод використовувався для аналізу змін у структурі інституту та його діяльності у взаємозв'язку із загальними тенденціями в радянській системі освіти. Проблемно-хронологічний підхід забезпечив логічну послідовність у висвітленні ключових подій, а структурно-функціональний метод дозволив оцінити роль інституту в системі педагогічної освіти того часу.

Особливе значення для дослідження має джерелознавчий аналіз. У роботі широко використовуються архівні матеріали, зокрема звіти про діяльність Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту, документи місцевих органів влади, статистичні звіти та матеріали періодичних видань, зокрема газети «Радянський студент». Аналіз цих джерел дозволив вивчити специфіку розвитку інституту в контексті ідеологічних, соціально-економічних та культурних змін радянського суспільства.

Інтердисциплінарний підхід сприяв комплексному аналізу взаємодії інституту із суспільно-політичними умовами епохи, що включає аспекти соціології, педагогіки, економіки та ідеології. Соціокультурна детермінованість освітнього процесу розглядається через призму впливу ідеології на формування матеріальної та науково-методичної бази закладу.

У дослідженні враховано концептуальні засади вивчення радянської освіти, що охоплюють роль ідеологічного впливу, кадрову політику, матеріально-технічне забезпечення та освітні реформи. Аналіз літератури, що висвітлює діяльність закладів освіти у радянський період, дозволив врахувати досягнення попередніх дослідників і визначити місце Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту в системі педагогічної освіти України.

Розділ II.

НАВЧАЛЬНА ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА ПЕДІНСТИТУТУ НА СТОРІНКАХ ІНСТИТУТСЬКОЇ ПРЕСИ

2.1. Кадровий склад

У період із 1964 до 1982 року спостерігається стабільне зростання кількісного та якісного складу педагогічного колективу Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту. Ці зміни демонструють прогрес у науково-освітній діяльності закладу, що було зумовлено як загальнодержавними тенденціями розвитку вищої освіти, так і внутрішніми реформами інституту.

У 1964 році кількість викладачів становила 140 осіб, а до 1982 року цей показник зріс до 224 осіб. За 18 років чисельність педагогічного складу зросла на 60%, що свідчить про активне розширення академічної спільноти закладу. Особливо помітне зростання спостерігалось у 1970-х роках, коли кількість викладачів збільшилася із 170 у 1970 році до 202 у 1978 році, а до 1980 року — до 222.

Зростання кількості науково-педагогічного персоналу супроводжувалося підвищенням їхньої кваліфікації. Якщо у 1964 році в інституті працював лише один доктор наук і 29 кандидатів наук, то до 1982 року кількість докторів наук зросла до 6 осіб, а кандидатів наук — до 76. Це свідчить про покращення рівня наукової підготовки викладачів і наближення інституту до статусу провідного наукового осередку регіону.

Якісний показник педагогічного складу (співвідношення наукових ступенів до загальної кількості викладачів) за цей період також значно покращився. У 1964 році він становив 21,4%, а до 1982 року зріс до 36,6%. Така динаміка підкреслює пріоритетність наукового розвитку інституту, стимулювання підготовки наукових кадрів і забезпечення освітнього процесу висококваліфікованими фахівцями.

Важливим аспектом роботи педагогічного складу було постійне підвищення кваліфікації. Дані свідчать, що вперше у звітності за 1968 рік згадується про кількість викладачів, які пройшли курси підвищення кваліфікації — 30 осіб. До 1982 року цей показник зріс до 48 осіб. Це свідчить про зростання уваги до професійного розвитку кадрів.

Поява другого доктора наук в інституті стала важливим досягненням. Однак загальний якісний показник трохи зменшився через зростання чисельності викладачів. Збільшення кількості кандидатів наук сприяє поступовому підвищенню освітнього потенціалу.

У період з 1964 по 1982 рік спостерігається стійка тенденція до покращення як кількісних, так і якісних характеристик педагогічного складу Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту.

У 1964 році загальна кількість викладачів становила 140 осіб, тоді як до 1982 року цей показник зріс до 224, що на 60% більше. Весь період характеризується стабільним зростанням чисельності викладачів, яке відбувалося особливо активно в 1970-х роках. Найбільший приріст відзначається між 1978 та 1980 роками, коли кількість викладачів збільшилася з 202 до 222 осіб.

У 1964 році лише один викладач мав ступінь доктора наук, а кандидатів наук було 29. До 1982 року кількість докторів наук зросла до 6 осіб, а кандидатів наук — до 76. Особливо помітним є зростання числа кандидатів наук, яке забезпечувало покращення якості освітнього процесу.

Показник наукової кваліфікації педагогічного складу зріс із 21,4% у 1964 році до 36,6% у 1982 році. Найбільший прогрес спостерігався у 1970-х роках, що збігалось з активною державною політикою щодо підвищення наукового рівня педагогів у СРСР.

З 1968 року починають фіксувати дані про кількість викладачів, які проходили підвищення кваліфікації. Якщо у 1968 році таких було 30 осіб, то до

1982 року — вже 48. Це свідчить про збільшення уваги до безперервного професійного розвитку кадрів.

У 1968 році якісний показник зменшився до 26,6% (порівняно з 28,2% у 1967 році) через стрімке збільшення кількості викладачів без наукових ступенів.

Подібна ситуація спостерігалася у 1971 році, коли показник впав до 26,4% (з 28,2% у 1970 році), що також пояснюється зростанням кількісного складу викладачів без пропорційного збільшення кількості науковців.

Період 1964–1982 років є часом переважного прогресу педагогічного складу Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту. Зростання чисельності викладачів, збільшення кількості наукових ступенів та підвищення кваліфікації сприяли посиленню позицій закладу як науково-освітнього центру. Тимчасові регресивні моменти мали локальний характер і не вплинули на загальну позитивну динаміку.

У 1963 році в Кам'янець-Подільському державному педагогічному інституті працювали викладачі на кафедрах, що охоплювали різноманітні дисципліни.

Кафедра марксизму-ленінізму: її очолював доцент О. Ф. Осетров. Серед викладачів були кандидат історичних наук Ф. А. Петляк, доцент С. Д. Болотов, старші викладачі К. С. Константинов, М. М. Землінська, О. М. Жук, а також асистенти В. Г. Кулаєв, М. М. Роженко, В. Й. Бондарчук, І. Й. Козак, І. П. Юришинець і А. Ф. Суровий.

Кафедра історії: завідувачем був доцент Л. А. Коваленко. Серед викладачів — доценти І. С. Зеленюк, П. Ф. Лаптін, І. Ф. Слизький, кандидати історичних наук О. Д. Степенко, М. Ф. Александра, І. С. Винокур, а також асистенти П. А. Цикра й А. О. Копилов.

Кафедра педагогіки: очолював старший викладач М. М. Магден. У складі були доценти Є. Ф. Єлінецький, І. Г. Оплаканський, старший викладач І. Ю. Гнатенко та асистенти М. М. Саковська, В. Г. Димніч, І. Ф. Роздобудько.

Кафедра української мови та літератури: завідувачем був кандидат філологічних наук С. І. Білецький. Викладацький склад включав кандидата філологічних наук, доцента М. М. Хмелінського, кандидатів філологічних наук К. С. Заблоцьку, П. І. Свідера, О. І. Брицину, а також асистентів Т. А. Бабіну, В. М. Сапуна, О. О. Чехівського.

Кафедра російської мови та літератури: завідував доцент Є. Ю. Сокрутенко. Викладали доценти В. І. Тищенко, М. Я. Брицин, Є. М. Гінзбург, старші викладачі С. Є. Вайнтриб, Г. Л. Лебедик, асистенти Г. М. Краєвська, Ю. В. Павлючиков.

Кафедра фізики: керував доцент Л. О. Манакін. Серед викладачів — доценти Г. С. Раздимаха, І. В. Івах, старші викладачі О. І. Пушко, Ф. Г. Кравченко, О. І. Дорохов, В. П. Житкевич, асистенти О. І. Лубенцова, А. П. Кучменко, А. І. Царенок, П. В. Ялоха, В. П. Яшков.

Кафедра загальнотехнічних дисциплін: завідував старший викладач В. П. Іванов. До складу входили старший викладач К. Г. Крилов і асистенти С. Д. Суліменко, В. Г. Скірко.

Кафедра математики: завідувачем був старший викладач М. Й. Семиліт. Серед викладачів — старші викладачі В. П. Россо, В. М. Савронь, М. І. Люба, кандидат педагогічних наук Д. І. Марченко, асистенти Л. В. Харабовська, В. Є. Солодка, А. А. Томусяк, Д. І. Мартинюк, В. М. Соколов, М. А. Дудар.

Кафедра анатомії і фізіології людини: завідував кандидат біологічних наук Н. Г. Литовченко. У складі були старші викладачі В. П. Шейко, Ш. Г. Фінгерман, М. Г. Фещук, асистенти Я. І. Мислицька, О. О. Зайцев.

Кафедра легкої атлетики: очолював старший викладач В. О. Жабенко. Викладачами були Л. М. Ляпустіна, Д. Я. Цвіркун, М. П. Ленчин, а також асистенти Б. О. Одинцов, Б. М. Сазонов, І. І. Усков, В. М. Дуда, В. Є. Беспалько.

Кафедра теорії фізичного виховання та гімнастики: завідувачем був старший викладач А. Д. Босенко, серед викладачів — П. А. Родін, А. С. Данілов, асистенти Т. М. Дунаєва, Г. А. Весельський, П. В. Кацедим, А. К. Обозненко.

Кафедра педагогіки і методики початкової освіти: завідував старший викладач З. М. Варбанець, серед викладачів — М. П. Стефанцев, А. Г. Дурицький, асистенти М. Д. Цвіянович, В. І. Бойко, В. І. Румбах, Г. С. Ільченко, М. С. Пісун, І. В. С'єдугін, Т. І. Смердіна, М. М. Любарська.

Кафедра іноземних мов: завідував старший викладач Н. В. Нагатенко. Серед викладачів — С. Ц. Казар'янц, Е. Й. Розенштейн, О. І. Мархотко, І. Д. Ульянова, А. Л. Казіміров-Кухар, В. В. Костюченко, В. В. Дзюбаба, Г. Д. Бордюк, Т. П. Єлісеєва, Т. М. Лобанова-Сопитько.

Предметна комісія фізичного виховання: старший викладач Т. Д. Кидалова, викладачі С. С. Шестакевич, Н. В. Дуда, М. К. Анісімов, С. М. Сінгаєвський.

Предметна комісія музики та співів: старший викладач Б. Р. Ліпман, викладачі А. Ю. Савенко, А. О. Коробова, Г. Є. Пецух, О. В. Савронь, С. С. Федорчук, В. І. Понтер.

У наступні роки викладацький склад поповнився такими спеціалістами, як кандидат філологічних наук Ф. Я. Серeda (1965 р.), кандидат економічних наук С. М. Давидчук (1966 р.), а також О. С. Маруняк, Е. Л. Левицький, П. Є. Ткачук (1964 р.), В. М. Качур, Б. М. Кушнір, О. М. Рокаш (1965 р.), Ю. Н. Скринник, С. Г. Хохель (1965 р.), О. С. Сінгаєвська (1966 р.) та інші. [17, с. 103–105]

Прослідкуємо динаміку зростання викладачів:

1964 рік. Загальна кількість викладачів становила 140 осіб, із них 29 кандидатів наук і 1 доктор наук. Якісний показник — 21,4%. Інститут тільки починав нарощувати науковий потенціал.

1965 рік. Кількість викладачів збільшилася до 149, із них 36 кандидатів наук. Якісний показник зріс до 24,8%. Відбувається поступове покращення кадрового складу.

1966 рік. Чисельність викладачів зросла до 151, із них 41 кандидат наук. Якісний показник — 27,8%. Спостерігається стійке збільшення кількості науковців.

1967 рік. В інституті працювало 156 викладачів, із них 42 кандидати наук. Якісний показник зріс до 28,2%. Заклад продовжує активно розвиватися.

1968 рік. Кількість викладачів зросла до 165, із них 2 доктори наук і 42 кандидати наук. Якісний показник зменшився до 26,6%. Вперше з'являється суттєва диспропорція між кількісним і якісним зростанням.

1969 рік. Педагогічний склад збільшився до 168 осіб, із них 2 доктори наук і 44 кандидати наук. Якісний показник — 26,1%. Зростання кількості науковців стабільне, але повільне.

1970 рік. Кількість викладачів досягла 170 осіб, 2 доктори наук і 46 кандидатів наук. Якісний показник зріс до 28,2%. Спостерігається поступове покращення кваліфікації кадрів.

1971 рік. Загальна чисельність викладачів зросла до 172 осіб, із них 2 доктори наук і 43 кандидати наук. Якісний показник знизився до 26,4%. Зменшення якісного складу пояснюється збільшенням чисельності викладачів без наукових ступенів.

1972 рік. Викладацький склад зріс до 177 осіб, із них 2 доктори наук і 46 кандидатів наук. Якісний показник підвищився до 27,1%. Починається новий етап стабільного розвитку.

1973 рік. Кількість викладачів залишилася на рівні 177 осіб, із них 2 доктори наук і 50 кандидатів наук. Якісний показник зріс до 29,3%. Спостерігається помітне зростання числа науковців.

1974 рік. Чисельність викладачів становила 175, із них 2 доктори наук і 54 кандидати наук. Якісний показник піднявся до 32%. Відчутно покращується рівень кваліфікації педагогів.

1975 рік. Кількість викладачів зросла до 178, із них 2 доктори наук і 60 кандидатів наук. Якісний показник зріс до 34,8%. Інститут активно підвищує свій науковий потенціал.

1976 рік. Загальна чисельність викладачів становила 182, із них 2 доктори наук і 56 кандидатів наук. Якісний показник знизився до 31,8%. Невелике зниження якісного показника пов'язане із розширенням чисельності викладачів.

1977 рік. Кількість викладачів залишилася на рівні 187, із них 2 доктори наук і 56 кандидатів наук. Якісний показник — 31,5%. Зберігається стабільна структура наукового складу.

1978 рік. Викладацький склад зріс до 202 осіб, із них 2 доктори наук і 63 кандидати наук. Якісний показник підвищився до 33,6%. Інститут досяг значного прогресу у збільшенні числа науковців.

1979 рік. Чисельність викладачів становила 222, із них 3 доктори наук і 72 кандидати наук. Якісний показник зріс до 35,1%. Заклад демонструє найбільший приріст кваліфікованих кадрів за десятиліття.

1980 рік. Загальна кількість викладачів залишилася на рівні 222, із них 5 докторів наук і 76 кандидатів наук. Якісний показник досяг 36,6%. Відбувається значний прорив у формуванні висококваліфікованого педагогічного складу.

1981 рік. Кількість викладачів збільшилася до 224, із них 6 докторів наук і 76 кандидатів наук. Якісний показник залишається стабільним — 36,6%. Інститут підтверджує свої високі стандарти освіти і науки.

1982 рік. Загальна чисельність викладачів становила 224, із них 6 докторів наук і 76 кандидатів наук. Якісний показник утримується на рівні 36,6%. Інститут завершує період із відчутними досягненнями у науково-освітній сфері.

Іван Степанович Зеленюк, ректор Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту, раптово пішов із життя 5 грудня 1966 року. Його життя було прикладом самовідданої праці на благо партії, народу та освіти.

Зеленюк народився у 1909 році в селянській родині, з юності брав активну участь у громадському житті. Після навчання в Могилів-Подільському педтехнікумі він розпочав кар'єру на комсомольській роботі. У 1931–1933 роках служив у Радянській армії, а згодом продовжив навчання в Київському інституті.

Партійна робота привела його на посади секретаря різних районних і обласних комітетів партії. У роки Другої світової війни Іван Степанович був комісаром дивізії, проявивши себе як мужній офіцер.

З 1947 року Іван Зеленюк працював ректором Кам'янець-Подільського педагогічного інституту. За два десятиліття він зробив великий внесок у розвиток інституту, підготовку вчителів і науково-педагогічних кадрів. У 1952 році він захистив кандидатську дисертацію, присвячену історії революційного руху на Поділлі, а його монографія «1917 рік на Поділлі» стала вагомим науковим досягненням.

За свою віддану працю Зеленюк був нагороджений орденами Червоного Прапора, Вітчизняної війни I ступеня, Червоної Зірки, «Знак Пошани» та численними медалями.

Його пам'ять вшанували викладачі, студенти, партійні організації, що прийшли на похорон. Слова подяки й скорботи лунали на адресу Івана Степановича як відданого керівника, наставника та патріота.

Стаття під назвою «Ветеран залишається в строю» висвітлює життєвий шлях Павла Андрійовича Цикри, ветерана Великої Вітчизняної війни та викладача Кам'янець-Подільського педагогічного інституту. В ній розповідається про його навчання в Інституті соціального виховання, участь у бойових діях під час війни, а також післявоєнну педагогічну діяльність. Автор підкреслює значущість внеску Павла Андрійовича в освітню сферу, його активну участь у вихованні молоді та високий професійний рівень.

Цикра згадується як приклад відданості, мужності та педагогічної майстерності. У статті акцентується на його нагородах за військові заслуги та досягненнях у вихованні майбутніх вчителів. Відзначається його ювілей — 60 років, що стало приводом для вшанування ветерана, який продовжує працювати в інституті, надихаючи студентів і колег. [42, с.2]

Досягнення викладачів та студентів

П'ятеро викладачів здобули ступінь кандидата наук, серед них:

- В. І. Тищенко (курс із російської усної народної творчості),
- І. І. Винокур (історія СРСР періоду ХІХ ст.),
- С. Є. Вайнтриб (стилістика російської мови),
- О. І. Бріцина (природознавство),
- М. Я. Бріцин (українська діалектологія).

Студенти займаються археологічними розкопками під керівництвом доцента І. І. Винокура, виготовленням навчальних посібників для шкіл. Організовано практикум-факультатив із виготовлення наочних матеріалів. На заняттях застосовуються технічні засоби навчання. [114, с.2]

Описано життєвий і науковий шлях професора Леоніда Антоновича Коваленка, який є доктором історичних наук і багаторічним викладачем Кам'янець-Подільського педагогічного інституту. У статті акцентується увага на його внеску в дослідження історіографії України, а також на діяльності кафедри історії під його керівництвом. [87, с.2]

Інтерв'ю з ректором Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту І. В. Івахом висвітлює актуальні питання розвитку освітньої установи, підготовки педагогічних кадрів і поліпшення умов для студентів та викладачів.

Інститут підготував понад 13 тисяч спеціалістів народної освіти за 50 років існування. Випускники працюють у школах Хмельниччини та інших областей. Серед них — заслужені вчителі, кавалери урядових нагород, зокрема Ф. С. Бацура, О. І. Гріх, М. М. Продеус. Анкетування, проведене деканатом історичного факультету, показало високий рівень знань молодих учителів-істориків. В інституті працюють 165 викладачів, з них 2 професори, 42 доценти та кандидати наук. У дев'ятій п'ятирічці планується підготовка 4 докторів наук та 16 кандидатів наук. Викладачі навчаються в аспірантурі та на факультетах підвищення кваліфікації провідних університетів. [70, с.2]

2.2. Організація освітньо-виховного процесу

Освітньо-виховний процес у Кам'янець-Подільському державному педагогічному інституті був багатограним явищем, спрямованим на формування висококваліфікованих фахівців та виховання гармонійно розвинених особистостей. У період 1960–1980-х років ця діяльність поєднувала академічну підготовку, педагогічну практику, ідейно-політичне виховання та культурно-спортивну роботу. Завдяки інтеграції сучасних методик і підходів, інститут створював умови для професійного, морального та культурного розвитку студентів, сприяючи їхній адаптації до вимог суспільства. [76, с.1]

Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут імені В. П. Затонського у роки брежнєвського «застою» функціонував у тісному зв'язку з політичними і соціально-економічними реаліями Радянського Союзу. Затвердження нових правил прийому у 1965 році сприяло формуванню контингенту студентів із високим рівнем знань і різноманітним соціальним походженням. Інститут став важливим центром освіти і культури для Подільського регіону. [60, с. 1]

Навчально-виховна та адміністративна діяльність інституту значною мірою визначалися політичними постановами Комуністичної партії Радянського Союзу. Зокрема, на партійних зборах обговорювалися рішення грудневого пленуму ЦК КПРС 1973 року, а також заходи щодо впровадження постанов XXIV з'їзду КПРС у освітню практику. Ці ініціативи були спрямовані на вдосконалення якості навчального процесу та формування комуністичної ідеології серед студентів. [23, с. 2]

Кафедра марксизму-ленінізму відігравала центральну роль у впровадженні ідейно-політичного виховання. Лекторські школи та факультети громадських професій сприяли популяризації комуністичних ідеалів серед студентів. Особлива увага приділялася інтеграції ідей комунізму в навчальні дисципліни та позааудиторну роботу. [43, с.1]

Інститут активно розвивав науково-дослідницьку діяльність, особливо в галузі історії та краєзнавства. Щорічно проводилися археологічні експедиції на Поділлі спільно з Інститутом археології АН УРСР. Ці дослідження не лише розширювали знання про історичне минуле регіону, але й залучали студентів до наукової роботи, формуючи їхні професійні компетенції. [64, с.2]

Інститут підтримував зв'язки з міжнародними освітніми установами, такими як Яський університет (Румунія) та Пряшовський політехнічний інститут (Чехословаччина). Обмін досвідом із зарубіжними партнерами сприяв розширенню наукового та культурного горизонту студентів і викладачів. [48, с.1]

Матеріально-технічна база інституту забезпечувала всі необхідні умови для якісної підготовки студентів. Бібліотека інституту під керівництвом Олександри Шейко стала важливим ресурсом для навчання. Вона надавала студентам не лише доступ до навчальної літератури, але й консультації з підбору матеріалів, що сприяло поглибленню їхніх знань.

Випускники інституту досягали значних успіхів у різних сферах діяльності. Наприклад, Анатолій Бондарчук став олімпійським чемпіоном із метання молота, здобувши міжнародне визнання. Це підкреслювало високий рівень підготовки, який забезпечував інститут. [39, с.1]

У 1965 році впроваджено нові правила прийому, які стали визначальними для освітнього процесу інституту. Головний акцент робився на знаннях абітурієнтів, які перевірялися на вступних іспитах із профільних дисциплін. Було введено пропорційну систему квот для різних категорій вступників, включаючи випускників шкіл, працівників із трудовим стажем і демобілізованих військовослужбовців. . [98, с.1]

У 1975 році інститут здійснював набір на п'ять факультетів. Особлива увага приділялася абітурієнтам із виробничим стажем та випускникам із відзнакою. Вступники, які отримали медалі, мали перевагу під час зарахування за умови

високих результатів на іспитах. Інститут забезпечував студентів гуртожитком, стипендією, а також створював сприятливі умови для навчання. [53, с.1]

Зимова екзаменаційна сесія 1974 року продемонструвала високі досягнення студентів. Більше 950 осіб склали іспити на «відмінно» і «добре». Найвищу успішність показали філологічний, музично-педагогічний та історичний факультети. При цьому на фізико-математичному факультеті виявилися проблеми з навчанням, особливо на третьому курсі. [107, с.1]

Педагогічна практика студентів була важливою складовою освітнього процесу. У 1965 році студенти демонстрували високий рівень підготовки навіть у «важких» школах. Практика давала змогу студентам закріплювати свої знання, розвивати педагогічні підходи та адаптуватися до умов шкільного середовища. [55, с.1]

У 1975 році студенти-історики використовували інноваційні методи викладання, такі як міжпредметні зв'язки та уявні екскурсії. Завдяки ретельній підготовці, використанню технічних засобів і співпраці з учителями, вони досягли високих результатів у роботі з учнями. [54, с.1]

Інститут активно сприяв формуванню педагогічних навичок студентів через співпрацю зі школами області. Викладачі проводили лекції, семінари та обмінювалися досвідом із учителями, організовували науково-практичні конференції. Також були розроблені методичні матеріали, які передавалися школам. [74, с.1]

Бібліотека інституту під керівництвом Олександри Шейко стала ключовим ресурсом для підготовки студентів. Її робота включала консультації щодо підбору навчальної літератури, а також популяризацію наукових знань серед студентів. [48, с. 1]

Випускник інституту Анатолій Бондарчук став олімпійським чемпіоном із метання молота у 1972 році, що стало свідченням високого рівня освітньої підготовки, поєднаної зі спортивною майстерністю. [39, с.1]

Студенти активно залучалися до шкільного життя як класні керівники. Вони проводили виховні бесіди, організовували уроки та допомагали учням із самопідготовкою. Це сприяло формуванню педагогічних навичок і відповідальності майбутніх учителів.

Виховна діяльність у Кам'янець-Подільському педагогічному інституті була тісно пов'язана з ідейно-політичним вихованням, що мало на меті формування у студентів комуністичних переконань і патріотизму. На відкритих партійних зборах 1974 року було розглянуто рішення грудневого пленуму ЦК КПРС. Обговорювалися завдання модернізації вищої освіти відповідно до постанов XXIV з'їзду КПРС, а також заходи з покращення навчально-виховної роботи. [60, с.1]

Кафедра марксизму-ленінізму відігравала ключову роль у вихованні майбутніх педагогів. Особлива увага приділялася роботі лекторських шкіл та факультетів громадських професій, які формували ідейно-політичні переконання студентів через лекції, семінари та тематичні заняття. [22, с.1]

Культурно-масова діяльність сприяла згуртуванню студентів та розвитку їхньої творчості. Зокрема, філологи організували вечір відпочинку для студентів-істориків і курсантів військового училища. Програма заходу включала вокальні виступи, демонстрацію модних зачісок та виконання популярних пісень. Такі заходи зміцнювали співпрацю між факультетами та сприяли розвитку творчих здібностей студентів. [146, с.2]

Студенти активно брали участь у підготовці до зимової сесії, що включало організацію тематичних стінгазет. У них висвітлювалися досягнення студентів і давалися поради щодо навчання. Це було важливим елементом позааудиторної діяльності, що сприяло створенню атмосфери взаємодопомоги. [41, с.1]

Студенти інституту активно працювали як піонервожати. Однак у статті Людмили Островської зазначалося, що рівень цієї роботи часто залишався низьким через байдужість окремих комсомольців. Для покращення ситуації

пропонувалося посилити контроль комсомольського бюро за піонерською діяльністю, що підвищило б її ефективність. [86, с.1]

Під час педагогічної практики студенти проводили політінформації, зустрічі з ветеранами, бесіди та вечори відпочинку для учнів. Така робота сприяла вихованню патріотизму, комуністичних переконань і відповідального ставлення до навчання. [52, с.1]

Студенти філологічного факультету проводили виховні бесіди в школах, під час яких розкривали важливі історичні й моральні теми. Наприклад, студентка Л. Третьак організувала бесіду про героїв-молодогвардійців, демонструючи високий рівень підготовки. Це було важливим елементом їхньої виховної роботи. [140, с.1]

Кам'янець-Подільський педагогічний інститут активно співпрацював із Хмельницьким інститутом удосконалення кваліфікації вчителів (ІУКВ). Ця взаємодія включала:

1. Підготовку доповідей і виступів для науково-практичних конференцій.
2. Вивчення досвіду внутрішньшкільного контролю в опорних школах.
3. Організацію методичної допомоги школам із використання технічних засобів навчання.

Крім того, спільно створювалися фонотеки з уроками досвідчених вчителів, а також інформаційні стенди про найкращих випускників інституту. Така співпраця сприяла вдосконаленню навчально-виховного процесу й підготовки педагогів. [75, с.1]

Кафедри інституту проводили виїзди до опорних шкіл області, де обмінювалися досвідом із впровадження програмованого навчання та позакласної роботи. Викладачі кафедри педагогіки організовували семінари для вчителів із застосування технічних засобів навчання, зокрема іноземних мов, співів і малювання.

Інститут також надавав школам наочне приладдя, виготовлене студентами, організовував тематичні конференції та літературні вечори. Це допомагало не

тільки вдосконалити методику викладання, але й посилити зв'язок між теорією та практикою. [24, с.1]

Інститут співпрацював із науковими установами, такими як Інститут археології АН УРСР. Разом із науковцями проводилися археологічні експедиції на Поділлі, що сприяло дослідженню історичних пам'яток регіону. Ці експедиції стали платформою для практичної підготовки студентів та поглиблення їхніх знань. [43, с.1]

Інститут розвивав міжнародну співпрацю, зокрема, підтримуючи зв'язки зі студентами Яського університету (Румунія) та Пряшовського політехнічного інституту (Чехословаччина). Це сприяло обміну досвідом між студентами, викладачами та формуванню багатосторонніх наукових контактів.

На базі інституту регулярно проводилися науково-методичні конференції, на яких обговорювалися інноваційні підходи до навчання. Наприклад, завідувач Дунаєвецького відділу народної освіти П. Г. Репелюк ділився досвідом роботи передових учителів, а викладачі кафедр демонстрували методичні розробки. [64. 2]

Кафедра педагогіки та методики початкового навчання здійснювала шефство над школами регіону. Це включало організацію виховних годин, політичних інформацій та святкових ранків. Спільні засідання з учителями дозволяли обговорювати інноваційні підходи до навчання, спрямовані на покращення освітнього процесу. [126, с.2]

Культурно-масова діяльність студентів відігравала важливу роль у позанавчальному житті інституту. Наприклад, філологічний факультет організовував вечори відпочинку для студентів історичного факультету та курсантів військового училища. Програма включала музичні виступи, показ модних зачісок і гумористичні номери. Такі заходи сприяли формуванню дружньої атмосфери та розвитку творчих здібностей студентів. [146, с.2]

Активність студентів проявлялася і в підготовці стінгазет, присвячених актуальним подіям, навчальному процесу та рекомендаціям для успішної здачі сесії. Це сприяло об'єднанню студентів у творчих колективах і створенню позитивного морального клімату. [41, с.1]

У 1974 році студенти інституту досягли значних успіхів у спортивній діяльності. Команда городошників посіла перше місце в Україні, акробати здобули друге місце, а легкоатлети – четверте. Особливих успіхів досяг студент факультету фізичного виховання В. Гладченко, який виконав норматив майстра спорту зі стрибків у висоту. [55, с.1]

Студенти активно працювали як піонервожаті в школах міста й області. Вони організовували гурткову роботу, виховні години та тематичні вечори. Однак у статті Людмили Островської було зазначено, що деякі комсомольці недостатньо серйозно ставилися до своїх обов'язків. Для виправлення ситуації пропонувалося посилити контроль комсомольського бюро. [60, с.1]

Виховна робота студентів під час педагогічної практики включала організацію політінформацій, зустрічей із ветеранами, спортивних змагань і гурткової діяльності. Ці заходи сприяли вихованню учнів та формуванню їхніх моральних цінностей. [86, с.1]

Оригінальні творчі ідеї студентів знаходили своє відображення в тематичних заходах, таких як вечір хімії, проведений студентами другого курсу. Програма включала вікторини, демонстрацію хімічних дослідів і акробатичні номери, які справили враження на учнів Жванецької середньої школи. [52, с.1]

Кафедра педагогіки та методики початкового навчання здійснювала шефство над початковими класами Довжоцької середньої школи. Студенти проводили виховні години, політичні інформації та святкові заходи. Спільні засідання кафедри з метод об'єднаннями вчителів допомагали вдосконалювати підходи до роботи з учнями. [127, с.2]

2.3. Наукова-дослідна робота: здобутки і проблеми

У стінах Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту студенти не лише отримували базові знання за своїм фахом, але й активно долучалися до науково-дослідної роботи через участь у Науковому студентському товаристві (НСТ). Наукові гуртки в ті часи були не просто додатковою активністю, а важливим етапом професійного становлення, що допомагав студентам розкрити свій потенціал у вузькоспеціалізованих напрямках.

Науково-освітній процес інституту складався не лише із занять, а й із зустрічей, засідань, виставок і різноманітних заходів, спрямованих на вдосконалення навичок майбутніх фахівців. Водночас важливо пам'ятати, що в умовах тогочасної ідеологічної дисципліни, навіть наукові дослідження студентів були спрямовані на підтримку партійної лінії та побудову комунізму.

З року в рік активізувалася і вдосконалювалася робота інститутського НСТ. Більше половини студентів були його членами, що свідчило про високий рівень залучення до наукової діяльності. Основне завдання навчального закладу — підготовка висококваліфікованих фахівців — нерозривно пов'язувалося з вихованням майбутнього дослідника. Створена в інституті атмосфера сприяла тому, щоб кожен студент із перших років навчання долучався до творчих наукових пошуків.

У березні 1968 року відбулося засідання Ради НСТ, обраної на останній конференції. Головою ради став студент 2-го курсу російського відділу О. Коваленко, його заступником — студент 1-го курсу історичного відділу А. Опря, а секретарем — студентка 2-го курсу російського відділу І. Слободян. Інші члени Ради відповідали за роботу гуртків у своїх підрозділах:

- М. Ковальчук (3-й курс історичного відділу),
- Є. Іткіна (2-й курс українського відділу),
- Г. Берекеля (3-й курс фізико-математичного факультету),
- В. Корнійчук (2-й курс фізико-математичного факультету),

- В. Кулінков (2-й курс факультету фізичного виховання),
- Л. Горбачов (3-й курс факультету фізичного виховання),
- М. Шаргородська (2-й курс факультету педагогіки та методики початкового навчання).

– Л. Горбачов і М. Шаргородська також відповідали за висвітлення роботи наукових гуртків у пресі, зокрема на сторінках газети «Радянський студент».[65, с.1]

Науково-дослідна робота в інституті була важливим засобом підвищення якості підготовки спеціалістів. Завдяки атмосфері підтримки, студентів залучали до наукової діяльності ще з перших кроків навчання. Доктор історичних наук Леонід Антонович Коваленко зазначав, що наукова робота в інституті демонструвала суттєвий прогрес. Вона охоплювала не лише викладачів, а й студентів, що сприяло їхньому професійному та особистісному зростанню.

Одним із прикладів успішної організації роботи НСТ був Лев Васильович Баженов. На початку своєї діяльності як голова НСТ він відвідав інші студентські товариства, зокрема Київського університету та педагогічного інституту, перейнявши їхній досвід і адаптувавши його до реалій Кам'янець-Подільського інституту.

Значну роль у популяризації наукової роботи інституту відігравала газета «Радянський студент». У ній публікувалися статті в рубриках: «Шлях у науку» — присвячена науково-освітній роботі студентів та кафедр. Автори — здобувачі та викладачі, які ділилися своїми враженнями від роботи в інституті. «Над чим працюють наші науковці» — збірка статей, що висвітлювали наукові досягнення викладачів та аспірантів. У цих матеріалах коротко описувалася наукова робота кафедр. Газета також друкувала короткі повідомлення про результати наукової діяльності кафедр, підкреслюючи їхній внесок у розвиток науки. [91, с.1]

З 16 по 19 лютого 1965 року в Кам'янець-Подільському державному педагогічному інституті відбулася звітна наукова сесія кафедр, що підбивала

підсумки роботи за 1964 рік. У рамках сесії працювало шість секцій: суспільних наук, психології та педагогіки, мови та літератури, фізики та загальнотехнічних дисциплін, математики, анатомії та фізіології людини, фізичного виховання.

Було представлено понад 80 доповідей і повідомлень. Участь у сесії взяли як науковці інституту, так і майстри педагогічної справи зі шкіл Хмельницької області, а також викладачі інших педагогічних інститутів республіки. Такий масштабний захід продемонстрував високий рівень наукової активності та взаємодії між кафедрами. [45, с.1]

Прогрес у науковій діяльності інституту супроводжувався підвищенням кваліфікації викладачів. У лютому 1965 року завідувач кафедри історичного факультету, доцент Леонід Антонович Коваленко успішно захистив дисертацію на здобуття ступеня доктора історичних наук у Київському державному університеті імені Т. Г. Шевченка. Його робота, присвячена темі «Демократичні течії в історіографії України XIX століття», отримала високу оцінку. За результатами захисту Коваленку було присвоєно вчене звання доктора історичних наук.

На початок брежнєвського періоду в інституті над кандидатськими дисертаціями працювали 18 викладачів. Серед них В. Ф. Житкевич, І. Ф. Роздобудько, І. Ю. Гнатенко та Г. М. Краєвська, які успішно захистили свої роботи й здобули вчений ступінь кандидата наук. Докторську дисертацію завершував М. Я. Бріцин. Крім того, 23 викладачі склали кандидатські іспити, а 24 продовжували їх складати. Понад 20 наукових праць викладачів були опубліковані в журналах і окремими виданнями, що свідчило про високий рівень академічної активності. [94, с.1]

Наукова діяльність у Кам'янець-Подільському державному педагогічному інституті не обмежувалася академічними завданнями, а також включала активну мотивацію студентів до участі в дослідженнях. У травні 1967 року був оголошений конкурс на честь 50-річчя влади Рад. Особливістю цього конкурсу стало те, що переможець отримував почесний прапор на вічне зберігання.

Наукова робота відігравала ключову роль у конкурсі, адже в квітні 1967 року розпочався прийом наукових робіт, присвячених ювілею. Цей захід став важливим етапом для стимулювання наукової активності серед студентів.

Одним із прикладів успішної роботи став студент історичного відділу Віктор Іванюк, який у 1967 році здобув перемогу в республіканському конкурсі студентських робіт із суспільних наук. Конкурс був організований Міністерством вищої освіти та середньої спеціальної освіти УРСР разом із Центральним Комітетом ЛКСМ України. Робота Іванюка була нагороджена дипломом 2-го ступеня, що стало значним досягненням для інституту. [31, с.1]

Також у 1972 році розпочався I тур четвертого Всесоюзного конкурсу наукових студентських робіт. Було підготовлено 34 наукові роботи, з яких три були відібрані для участі у II турі в Києві. Наприклад, студент четвертого курсу М. Крупар представив тему «Закономірності в розвитку природничих наук», яка отримала високу оцінку журі. [81, с.1]

Важливу роль у стимулюванні наукової роботи відігравали соціалістичні змагання. Звання «Краща кафедра інституту» було введено як засіб підвищення ефективності науково-дослідницької роботи. Це звання підкреслювало не лише роботу студентів, а й активність викладачів і аспірантів. [108, с.1]

У 1971 році в інституті було оголошено конкурс на найкращу наукову роботу студентів стаціонару. Були встановлені різні види нагород:

- Грошові премії для трьох перших місць.
- Цінні подарунки та грамоти для другої категорії.
- Грамоти для інших учасників.

Конкурсні роботи оцінювалися за наступними критеріями:

1. Відповідність вимогам наукових праць.
2. Тематика з наступних розділів науки:
 - фізико-математичні науки;
 - теорія фізичного виховання;

- суспільні науки;
- філологічні науки;
- історичні науки.

Роботи могли бути індивідуальними або колективними. Групові роботи нагороджувалися преміями у подвійному розмірі, які розподілялися порівну між усіма учасниками. [81, с.1]

Наукова діяльність студентів у Кам'янець-Подільському державному педагогічному інституті у період 1960–70-х років перебувала під значним впливом партійної політики. Політична лінія партії була основою всієї роботи студентства, включаючи науковий аспект. Вище керівництво задавало напрямок, яким мали слідувати наукові дослідження, орієнтуючи студентів і викладачів на ідеологічні завдання.

Зокрема, у травні 1967 року був організований конкурс «Боріться за почесний прапор», присвячений 50-річчю влади Рад. Конкурс не лише мотивував студентів до участі в наукових заходах, але й ставив акцент на пропаганді досягнень комуністичної партії. [31, с.1]

У червні 1968 року Бюро ЦК ЛКСМУ прийняло постанову «Про встановлення республіканської премії імені Комсомолу України за кращу наукову студентську роботу». Ця ініціатива мала на меті: підвищення ролі комсомольських організацій у формуванні творчого ставлення до професії у майбутніх спеціалістів; заохочення студентів до виконання науково-дослідних, проектно-конструкторських робіт, реальних дипломних і курсових проектів; підтримку досліджень, пов'язаних із господарськими договорами та замовленнями виробництва.

Ця постанова підкреслювала важливість наукової діяльності в рамках ідеологічних і практичних завдань, що стояли перед молоддю. [104, с.1]

Вплив партійної ідеології простежувався також у діяльності комсомольських організацій. 28 листопада 1968 року в інституті відбулася XV інститутська

комсомольська конференція. Під час засідання було заслухано та обговорено звіт комсомольського комітету, представлений Валентиною Гришуною. Учасники конференції наголошували на необхідності активізації комсомольської діяльності в усіх аспектах студентського життя, включаючи наукову роботу.

Наприкінці вересня 1967 року відбулося засідання ради інституту, на якому було обговорено тези ЦК КПРС до 50-річчя Великої Жовтневої революції. З доповіддю виступив О. Ф. Осетров, який підкреслив значення пропаганди цих тез серед студентства. Наукові дослідження, проведені викладачами всіх факультетів, також були спрямовані на популяризацію ідей комуністичної партії. [22, с.1]

Наукові роботи Наукового студентського товариства (НСТ) Кам'янець-Подільського інституту мали міжреспубліканський і навіть міжнародний характер. Важливою подією стала участь представників інституту у 4-й науковій міжвузівській конференції істориків-славістів, яка відбулася з 31 січня по 3 березня 1968 року в Мінську. Ця конференція стала найбільш представницькою серед подібних заходів, зібравши близько 200 учасників із різних регіонів Радянського Союзу, а також гостей із Народної Республіки Болгарії, Югославії та Німецької Демократичної Республіки.

Від Кам'янець-Подільського інституту в роботі конференції взяли участь декан історико-філологічного факультету, кандидат історичних наук А. О. Копилов та студент 4-го курсу історичного відділу, голова НСТ Лев Баженов. Вони виступили з доповідями: А. О. Копилов представив тему «Участь радянських людей у національно-визвольній боротьбі болгарського народу», а Л. Баженов – «Повстання 1830—1831 років на Поділлі». [93, с.1]

Студенти інституту також брали участь у конференціях із археології в Москві, куди з'їжджалися молоді археологи з різних куточків Союзу та інших країн. [91, с.1] Важливими стали поїздки на Міжнародний симпозіум у Кракові в 1978 році та Міжреспубліканську студентську конференцію в Бухарі у 1976 році.

Такі заходи підкреслюють значимість Кам'янець-Подільського інституту як інтелектуального центру. [122, с.2]

У контексті науково-технічної революції дедалі більше уваги приділялося виявленню та розвитку здібних студентів, які в майбутньому могли б поповнити лави науковців. Ця ідея була реалізована через активну підтримку студентської науково-дослідної роботи. У 1969–1970 роках студенти інституту стали співавторами понад 600 авторських свідоцтв, 300 патентів та 4 тисяч робіт, упроваджених у виробництво.[59, с.1]

З метою підвищення ефективності роботи НСТ 22 грудня 1971 року було впроваджено нову практику: для кожного гуртка виділяли аудиторні дні для презентації своїх результатів. Це не лише сприяло розвитку наукової діяльності, а й дозволяло членам журі детально ознайомитися з роботою гуртків.

У лютому 1972 року на факультеті відбулася конкурсна конференція студентських наукових робіт, у якій взяли участь представники всіх курсів. Тематика конференції охоплювала марксистсько-ленінську філософію, українську літературу та мову. Однією з учасниць, студенткою другого курсу філологічного факультету В. Серафимович, була представлена ґрунтовна доповідь, яка отримала схвальні відгуки.

У студентських роботах Кам'янець-Подільського педагогічного інституту порушувалися актуальні теми, що відповідали політичному та ідеологічному контексту епохи. Наприклад, студентка Ліда Шахова у своїй філософській роботі на тему «Питання критики ревізіонізму, догматизму в рішеннях Нарад комуністичних і робітничих партій» детально розглянула підходи В. І. Леніна до аналізу причин існування опортуністичних течій у комуністичному русі. Її робота отримала високу оцінку викладачів за глибину аналізу та чітке висвітлення політичних питань. [121, с.1]

У 1972 році в інституті стартував I тур четвертого Всесоюзного конкурсу наукових студентських робіт. Із 34 представлених старшокурсниками робіт три

були відібрані журі для участі у II турі, який відбувся в Києві. Зокрема, студент четвертого курсу М. Крупар представив тему «Закономірності в розвитку природничих наук», яка вирізнялася змістовністю та прикладним підходом. [91, с.1]

У березні 1972 року відбулася звітно-наукова конференція кафедр інституту. Цей чотириденний захід відкрив ректор, доцент І. В. Івах. Основною темою конференції була доповідь секретаря обкому партії Т. В. Главак на тему «XXIV з'їзд КПРС і завдання вищої школи». Серед інших виступів були:

Кандидат історичних наук О. Д. Степенко з доповіддю «Українська РСР в об'єднавчому русі за створення СРСР». Кандидат педагогічних наук І. Ю. Гнатенко, який висвітлив тему «До питання про формування педагогічних умінь у студентів педвузів». [28, с.1]

Звітна конференція студентського наукового товариства за 1971 рік була присвячена 50-річчю утворення СРСР. У рамках секції педагогіки і психології було заслухано 18 робіт, 11 із яких мали дослідницький характер, а решта носили реферативний зміст. З-поміж представлених студентських робіт 8 було рекомендовано для участі в республіканських і всесоюзних конкурсах. [105, с.1]

На спільному засіданні ректорату, партбюро, профкому та комітету комсомолу інституту у 1974 році підбили підсумки соціалістичного змагання у навчальній і науковій діяльності. Ця ініціатива охоплювала не лише студентів, а й викладачів, підкреслюючи значення колективної роботи в досягненні високих результатів. [110, с. 1]

Окремо в квітні 1974 року було організовано зустрічі з перспективними студентами, які прагнули стати науковцями, що сприяло зміцненню зв'язків між поколіннями. [49, с.1]

У 1974–1975 навчальному році колегія Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР разом із ЦК ЛКСМУ постановила провести конкурс на кращу наукову роботу студентів із природничих, технічних та гуманітарних наук.

Цей захід сприяв заохоченню студентів до наукових досліджень і розвитку міждисциплінарного підходу в освіті. Конкурси такого типу мали на меті формування нового покоління науковців, здатних вирішувати актуальні завдання в умовах науково-технічного прогресу. [127,с.1]

Важливим етапом розвитку наукової діяльності стало залучення студентів і викладачів інституту до міжнародних заходів. Однією з таких подій став симпозіум у Кракові, що відбувся у грудні 1974 року. Учасником цього симпозіуму від Кам'янець-Подільського інституту був І. Розуменко, який виступив із доповіддю, що висвітлювала результати археологічних досліджень. [144, с.1]

У грудні 1976 року делегація інституту взяла участь у міжреспубліканській студентській конференції в Бухарі, яка підкреслила важливість міжнародної співпраці у науково-дослідницькій діяльності. [91, с.1]

У лютому 1975 року в інституті відбулася науково-теоретична конференція, присвячена 70-річчю революції 1905–1907 років у Росії. Захід включав доповіді та дискусії на тему соціально-політичних змін того періоду. Участь у конференції взяли викладачі, студенти та аспіранти, що сприяло популяризації історичних досліджень серед молоді. [37, с.1]

Студенти інституту регулярно брали участь у всесоюзних археологічних конференціях. Особливий інтерес викликала поїздка до Москви у 1968 році, де студенти представили результати власних розкопок та обмінялися досвідом із колегами з інших вузів і зарубіжних країн. Археологічні дослідження стали одним із важливих напрямів наукової діяльності інституту, підкреслюючи його роль у розвитку історичної науки. [41, с.1]

Однією з особливостей Кам'янець-Подільського педагогічного інституту було існування археологічного гуртка, унікального для педагогічних закладів. Його діяльність висвітлювалася на сторінках газети «Радянський студент», де особливу популярність здобула рубрика «Слідами древніх культур». Вона

виходила один або два рази на рік, здебільшого восени, підсумовуючи результати археологічних експедицій гуртка історичного факультету.

Активна діяльність гуртка розпочалася у 1964 році, коли його старостою став Василь Іванович Якубовський (згодом — кандидат історичних наук, викладач інституту). Він активно залучав студентів до гуртка, наголошуючи на важливості археологічних досліджень. Уже за два роки діяльності дві студентські роботи, присвячені археологічним розкопкам 1963 року на Поділлі, були представлені на всесоюзній археологічній конференції в Москві. [5, с.89]

Археологічні експедиції стали однією з найважливіших форм практичної діяльності студентів археологічного гуртка. Вони не лише дозволяли учасникам здобувати практичні навички в польових умовах, але й сприяли розвитку їхнього наукового мислення. Організація експедицій вимагала ретельної підготовки: складання маршрутів, координації з місцевими органами влади, забезпечення необхідного обладнання. Робота на розкопках виховувала в студентів дисципліну, точність і відповідальність за результати досліджень.

Крім того, ці експедиції стали важливим способом інтеграції студентів до ширшої наукової спільноти. Багато з учасників гуртка мали змогу спілкуватися з досвідченими археологами, переймати методологію досліджень, а також брати участь у підготовці наукових публікацій. Водночас такі експедиції дозволяли студентам робити власний внесок у збереження історико-культурної спадщини регіону.

1963–1964 роки. Перші експедиції відбулися в околицях Бакоти. Цей регіон став одним із найважливіших центрів дослідження завдяки його багатому археологічному матеріалу. У 1964 році студентка Л. Поплавська описала у своїй статті знайдені залишки кам'яних будівель XIV–XV століть, земляні укріплення, кераміку XII століття. Також були відкриті поселення трипільської культури (III–II тисячоліття до н.е.) та черняхівської культури (III–IV століть н.е.), які

допомогли значно розширити уявлення про розвиток регіону в різні історичні періоди. [66, с.1]

1965 рік. Експедиції в Ружичанці Хмельницького району дозволили студентам виявити не тільки комплекс речей IV століття, але й унікальні могильники I тисячоліття. Особливістю цих розкопок була увага до поховальних обрядів, що допомогло уточнити етнічну належність давніх мешканців регіону. [129, с.2]

1966 рік. Продовження розкопок у Ружичанці стало ще одним кроком до детального вивчення черняхівської культури. Було знайдено 70 могильників із цінними археологічними матеріалами, зокрема прикрасами, керамічними виробами та знаряддями праці, що свідчили про високий рівень ремесел того періоду. [137, с.2]

1967 рік. Цей рік став особливо знаковим через значне розширення діяльності гуртка. Разом зі Слов'янським загonom Подільської експедиції студенти працювали в селах Мархлівці, Рідкодуми, Устя та Атаки. Окрім розкопок, вони брали участь у порівняльному аналізі знахідок із різних місць, вивчаючи особливості матеріальної культури різних археологічних пам'яток. [135, с.2]

1968–1973 роки. Дослідження зосередилися на території фортеці Кам'янця-Подільського, а також у Бакоті та Жванці. [143, с. 2] У цих місцях було відкрито нові поселення, оборонні споруди та залишки ремісничих майстерень, що свідчило про високу організацію життя в Подільському регіоні в середньовіччі. [132, с.2]

1975–1976 роки. Нові відкриття були зроблені в селах Сокіл, Рудківці та Бакоті. Особливе значення мали знахідки в Сокілі, де було виявлено слов'янське поселення Середнього Придністров'я. [137, с.2] Артефакти, знайдені тут, включали прикраси, предмети побуту та зброю, що дало змогу глибше зрозуміти культурний розвиток слов'ян у цьому регіоні. [136, с. 2]

Наприкінці 1970-х років популярність рубрики зменшилася, і вона перестала виходити щороку. Основна увага зосереджувалася на невеликих статтях, які висвітлювали окремі досягнення гуртка. Однак результати роботи залишалися вагомими: у 1978 році студент третього курсу Калюк А. П. виступив на історико-археологічній конференції з доповіддю про черняхівські пам'ятки Середнього Подніпров'я. Це стало свідченням збереження наукового потенціалу гуртка, незважаючи на зменшення його висвітлення в медіа. [131, с.2]

Висновок до розділу

Комплексний розвиток навчального закладу в період брежнєвського «застою» демонструє поступовий і систематичний процес вдосконалення його основних структур, які забезпечували ефективне функціонування та відповідність потребам суспільства того часу. Зміцнення матеріально-технічної бази стало одним із ключових напрямів, що дозволило значно розширити можливості інституту в організації освітнього процесу. Введення нових навчальних корпусів, забезпечення лабораторій та аудиторій сучасним обладнанням, зростання бібліотечного фонду створили належні умови для реалізації навчальних програм і підтримки наукової діяльності.

Не менш важливу роль у розвитку закладу відігравав кадровий потенціал. Постійне підвищення кваліфікації викладачів, збільшення кількості викладачів із науковими ступенями, а також залучення до роботи перспективних молодих фахівців забезпечували високий рівень навчально-методичного забезпечення студентів. Зростання професіоналізму педагогічного складу сприяло формуванню у студентів глибоких знань і професійних компетенцій.

Значну увагу приділяли також організації навчально-виховного процесу. Паралельно з навчанням активізувалася позааудиторна діяльність, яка мала на меті не лише згуртування студентського колективу, а й формування у молоді моральних, ідейних і культурних цінностей. Під впливом загальнорадянських тенденцій особливий акцент робився на ідеологічному вихованні студентів, що

виявлялося в проведенні політичних заходів, участі студентів у комсомольській роботі та пропагуванні соціалістичних ідеалів.

Науково-дослідницька діяльність поступово ставала важливим компонентом функціонування інституту. Викладачі та студенти активно брали участь у конференціях, розробляли актуальні теми досліджень, які мали як прикладне, так і теоретичне значення. Результати наукової роботи не лише сприяли підвищенню репутації інституту, але й ставали основою для вдосконалення навчальних курсів.

Разом із тим розвиток інституту відбувався в умовах жорсткого ідеологічного контролю. Це значною мірою впливало на тематичну спрямованість досліджень, обмежуючи вибір проблематики, а також накладало певні обмеження на свободу викладацької і студентської діяльності. Однак, попри ідеологічний тиск, заклад залишався важливим центром освіти, науки і культури регіону, сприяючи формуванню освіченого та активного суспільства.

Таким чином, комплексний розвиток інституту забезпечувався поєднанням матеріального, наукового, освітнього та ідеологічного компонентів, що дозволило йому не лише виконувати свої основні функції, але й закласти підґрунтя для подальшого зростання. Ефективна організація роботи закладу, співпраця між адміністрацією, викладачами і студентами, а також адаптація до умов часу сприяли утвердженню його як провідного навчального закладу регіону.

Розділ III.

ГАЗЕТА ПРО ВИХОВНУ І ПОЗНАВЧАЛЬНУ РОБОТУ, НАВЧАЛЬНО-МАТЕРІАЛЬНУ БАЗУ ПЕДАГОГІЧНОГО ЗВО

3.1. Ідейно-політична робота

У 1966 році в інституті відбулася зустріч із делегатом XXIII з'їзду КПРС, робітником автоагрегатного заводу Петром Васильовичем Лядошуком. Актівий зал заповнили студенти, викладачі та лаборанти, які слухали розповідь делегата про перебіг з'їзду, обговорення п'ятирічного плану та зустрічі з видатними людьми. На завершення зустрічі присутнім продемонстрували запис виконання «Інтернаціоналу» штучним супутником Місяця. [69, с.1]

На факультетах організовували тематичні збори та лекції. Наприклад, студенти історичного факультету проводили політінформації, обговорюючи внутрішні та міжнародні новини, матеріали з партійних газет і виданнях про науку, техніку та спорт. Деякі групи виступили ініціаторами створення дискусійних клубів, де обговорювали питання ідеології, мистецтва та літератури. [76, с.1]

Перед виборами до Верховної Ради УРСР та місцевих рад студенти активно брали участь у роботі агітаційних пунктів. Вони допомагали організовувати зустрічі, проводили роз'яснювальні бесіди та долучалися до кампаній за участь у голосуванні. [129, с.1]

На засіданнях партійного бюро інституту розглядалися питання виконання постанов ЦК КПРС щодо навчально-виховного процесу. Затверджувалися плани агітаційної роботи, організації агітпунктів і підготовки до 50-річчя Радянської влади. Також вирішувалися питання кадрової політики. [58, с.1]

У студентському середовищі активно діяли комсомольські організації. Вони організовували тематичні вечори, присвячені важливим подіям, проводили зустрічі з ветеранами Великої Вітчизняної війни, учасниками революції та

видатними діячами науки. Комсомольці брали участь у створенні студентських клубів, таких як «Бригантіна», проводили диспути та культурні заходи. [82, с.1]

На засіданні партійного бюро інституту розглядалися важливі питання навчально-виховного процесу. Завідувачі кафедр звітували про виконання постанови ЦК КПРС щодо покращення роботи шкіл і підготовку до 50-річчя Радянської влади. Також обговорювали роботу агітпункту при виборчій дільниці та затвердили план заходів, пов'язаних із виборами до Верховної Ради УРСР і місцевих Рад. На засіданні розглянули ідейно-виховну роботу на факультеті фізичного виховання, а також затвердили склад редколегії газети «Радянський студент». [103, с.1]

Газета розповідає про присудження Ленінських премій 1976 року в галузі літератури, мистецтва та архітектури. Серед лауреатів виділено імена Номаса Авіжуса (роман «Втрачений дім»), Георгія Маркова («Сибір»), Іраклія Андроникова (телефізійні фільми) та Василя Шукшина (посмертно, за досягнення в кіномистецтві). Матеріал акцентує увагу на значущості їхніх творів для радянської культури, а також закликає ознайомитися з їхньою творчістю в бібліотеці інституту. [31, с.1]

Газета «Радянський студент» висвітлила святкові заходи, присвячені Дню праці. У випуску зазначено, що 1 травня відзначалося в ювілейний рік – до 50-річчя Жовтневої революції. Студенти Кам'янець-Подільського педагогічного інституту взяли участь у святкових колонах, які крокували вулицями міста. Ця традиція поєднувала святкову атмосферу та демонстрацію досягнень радянської молоді. Газета побажала студентам щастя та вічної молодості, порівнюючи їх із весною. [42, с.1]

Газета «Радянський студент» у випуску від 7 листопада 1967 року повідомила про нагородження Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту пам'ятним прапором. Ця нагорода була присвячена 50-річчю Великої Жовтневої соціалістичної революції. Рішення про нагородження було прийнято бюро обкому

КП України, виконкомом обласної Ради депутатів трудящих та президією обласної ради профспілок. Інститут отримав прапор за заслуги в розвитку соціалістичної економіки. Прапор залишено на вічне зберігання як символ трудової доблесті. [56, с.1]

У тому ж номері газети «Радянський студент» описано проведення другої наукової конференції, присвяченої 50-річчю Радянської влади. Захід відбувся в актовій залі інституту за участі викладачів, студентів, учителів області, старих комуністів.

Основними темами конференції були: Ленінська теорія соціалістичної революції (доповідь канд. філос. наук К. С. Константинова); Роль КПРС у Жовтневій революції (доповідь доцента О. Ф. Осетрова); Досягнення радянської педагогіки (доповідь канд. пед. наук М. Г. Ништи).

Також було обговорено питання про Жовтень і зарубіжні слов'янські народи (доповідь канд. іст. наук А. О. Копилова) та внесок Поділля в розвиток освіти і науки. Участь у конференції взяла голова профспілки працівників освіти та науки М. П. Шевченко. [56, с.2]

Кафедра марксизму-ленінізму підготувала наукову працю «Нариси історії Хмельницької партійної організації», що готується до друку. Викладачі завершили написання історії міст і сіл Поділля. Студенти-історики під керівництвом доцента Ф. А. Петляка працюють над історією інституту до його 50-річчя. Проводяться лекції та доповіді для колгоспників, робітників і інтелігенції області. У студентському клубі організовано зустрічі з ветеранами [113, с.1].

Текст містить аналіз постанови III пленуму ЦК ВЛКСМ про роботу комсомольських організацій у вищих навчальних закладах. Наголошується на потребі підвищення якості знань студентів, ідейно-політичному вихованні та залученні їх до активної громадської роботи. Постанова звертає увагу на дисципліну, активність і результативність роботи студентів-комсомольців. Особливу увагу акцентовано на відповідальності кожної комсомольської групи та

важливості підготовки фахівців із глибокими знаннями й ідеологічними переконаннями [122, с.1-2].

На засіданні кафедри педагогіки підводили підсумки роботи студентів-комсомольців із піонерами шкіл Кам'янця-Подільського. Секретар комітету комсомолу інституту В. Грішунова представила інформацію про IV пленум ЦК ЛКСМ України. Кафедра визначила нові шляхи підтримки студентів-піонервожатих, планується активніше залучати молодь до цієї роботи [123, с.2].

Інституту було присвоєно ім'я Володимира Петровича Затонського. На урочистому мітингу виступили ректор І. В. Івах, викладачі та студенти, які наголосили на значущості цієї події для навчального закладу та обіцяли бути гідними носіями цього імені [110, с.2].

Стаття присвячена аналізу підходу В. І. Леніна до використання мови, особливо в публіцистиці. Автор розглядає вимоги Леніна до точності, простоти й ясності мови, акцентуючи увагу на його неологізмах, які стали частиною політичного словника [131, с.2].

Описується активна робота кафедри марксизму-ленінізму та студентів інституту з пропаганди проекту Директив XXIV з'їзду КПРС. Стаття підкреслює роль студентів у роз'ясненні основних положень партійних документів і підготовці до їх впровадження [102, с.1].

У статті висвітлено результати партійних зборів колективу Кам'янець-Подільського педагогічного інституту, присвячених обговоренню рішень XXIV з'їзду КПРС. Ректор І. В. Івах детально зупинився на основних завданнях, які постали перед інститутом у рамках нової п'ятирічки: підвищення якості навчання, політико-виховної роботи, покращення педагогічної практики та залучення викладачів до наукової роботи. Також наголошено на необхідності посилення трудової дисципліни та виховання студентів як активних пропагандистів марксистсько-ленінської теорії. Виконання цих завдань пов'язується із

систематичним удосконаленням організації праці та впровадженням новітніх технічних засобів у навчальний процес [71, с.1].

Стаття присвячена підсумкам партійних зборів Кам'янець-Подільського педагогічного інституту щодо виконання рішень XXIV з'їзду КПРС. Ректор Іван Івах виступив із доповіддю, в якій окреслив основні завдання колективу інституту: підвищення якості навчання, посилення політико-виховної роботи та професійної підготовки студентів [71, с.1].

Окрему увагу приділено значенню педагогічної практики, впровадженню нових навчальних програм та вдосконаленню технічної бази інституту. Студенти повинні ставати активними пропагандистами марксистсько-ленінської теорії та майбутніми будівниками комуністичного суспільства [70, с. 1].

Певна увага приділялася звітам і виборам в комсомольських організаціях. Одна із публікацій присвячена підсумкам діяльності комсомольських організацій Кам'янець-Подільського педагогічного інституту. Акцент зроблено на роботі студентських груп, які активно проводили культурні, освітні та агітаційні заходи. Зокрема, йдеться про конкурси художньої самодіяльності, лекції та диспути. Відзначено організацію тематичних заходів, як-от вечори запитань і відповідей та екскурсії до місцевих пам'яток. Стаття підкреслює важливість комсомольської активності для формування студентського колективу, підвищення рівня політичної та культурної свідомості [118, с. 1].

У Кам'янець-Подільському педагогічному інституті відбулися звітно-виборні збори партійної організації. У доповіді секретаря партбюро Є. М. Великого було висвітлено основні досягнення організації за звітний період. Участь у зборах взяли ректор інституту Іван Івах, викладачі та студенти. Було обрано нове бюро партійної організації у складі 13 осіб, серед яких декан філологічного факультету А. Д. Босенко та завідувач кафедри марксизму-ленінізму К. С. Константинов. Новим секретарем партбюро став Є. М. Великий [120, с. 2].

На честь святкування 50-річчя утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік в Кам'янець-Подільському державному педагогічному інституті було оголошено масштабний огляд-конкурс на визначення найкращої академгрупи та курсу. Мета — підвищення навчальної та суспільно-політичної активності студентів, збереження традицій соціалістичного змагання. Умови участі та завдання конкурсу: Студенти, що беруть участь у конкурсі, зобов'язані:

1. Висока навчальна дисципліна. Навчатися виключно на «відмінно» та «добре», успішно складати іспити й заліки.
 2. Самостійна підготовка. Регулярно займатися в читальних залах, опановувати навчальний матеріал та брати участь у семінарах.
 3. Громадська активність. Участь у наукових гуртках, конференціях, творчих і спортивних заходах.
 4. Дбайливе ставлення до майна. Бережливе використання ресурсів інституту: гуртожитків, аудиторій, бібліотек.
 5. Культурно-просвітницька діяльність. Проведення лекцій, участь у роботі школи молодого лектора, педагогічна практика у школах і піонерських таборах.
- Нагороди переможцям: Академгрупам, які здобудуть звання імені 50-річчя СРСР, будуть присвоєні пам'ятні відзнаки. Переможців серед курсів буде нагороджено перехідним вимпелом та туристичними путівками до Фортеці-героя Бреста [116, с. 1].

На XXI загальноінститутській профспілковій конференції підбили підсумки роботи профкому Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту. Голова профкому Е. Л. Левицький у своїй доповіді зазначив, що діяльність профспілкової організації спрямована на поліпшення навчального процесу, виховання студентів та організацію наукової роботи. Особливо успішно цього року працювали наукові гуртки, які об'єднують 720 студентів під керівництвом

132 викладачів. На наукову конференцію було представлено 412 робіт, із них 10 здобули нагороди. Велику увагу приділяли також трудовому вихованню студентів. Під час третього трудового семестру працювало сім будівельних загонів, які виконали значний обсяг робіт у Казахстані, Криму та області. На конференції були висловлені пропозиції щодо усунення недоліків, таких як нерегулярна робота академічних груп та проблеми організації побуту. Прийнято рішення про докорінне поліпшення діяльності профспілкової організації [62, с. 1].

23 листопада 1972 року відбулися звітно-виборні збори партійної організації Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту імені В. П. Затонського. Збори пройшли в урочистій атмосфері, підсумовуючи досягнення року, та стали важливим етапом у підготовці до 50-річчя утворення СРСР. З доповіддю виступив секретар партбюро Є. М. Великий. У звіті зазначалося про значні досягнення в навчальній, науковій та виховній роботі, зокрема, в реалізації рішень XXIV з'їзду КПРС. Разом із тим було висловлено критичні зауваження щодо окремих недоліків, серед яких – нерегулярність засідань партійних зборів і недостатня увага до низки організаційних питань. Особливу увагу було приділено питанням підвищення ефективності навчального процесу, підготовки до 50-річчя СРСР і подальшого зміцнення партійної організації. За результатами роботи зборів обрано новий склад партійного бюро, секретарем якого знову став Є. М. Великий [44, с. 1].

У січні 1974 року в Кам'янець-Подільському педагогічному інституті відбулися відкриті партійні збори, присвячені розгляду рішень грудневого пленуму ЦК КПРС (1973 р.) та завдань, пов'язаних із вдосконаленням навчально-виховної роботи. Ректор інституту, доцент І. В. Івах, виступив із доповіддю, наголошуючи на важливості впровадження постанов XXIV з'їзду КПРС та програми модернізації вищої освіти. В обговоренні взяли участь декан історичного факультету А. О. Копилов, старший інспектор відділу кадрів І. М. Щербина, секретар комітету ЛКСМУ Л. В. Дрожжєнова та інші. На зборах було

розроблено конкретні заходи для покращення навчально-методичної, ідейно-виховної та науково-дослідної роботи. Особлива увага приділялася контролю якості навчання, підготовці педагогічних кадрів та впровадженню нових навчальних програм [104, с. 1].

Комсомольські організації інституту провели значну роботу, спрямовану на формування ідейно-політичних переконань студентів, виховання у них почуття громадського обов'язку та активного залучення до соціалістичного змагання. Однак було відзначено недоліки в діяльності окремих комсомольських груп, зокрема слабкий контроль за навчальними досягненнями студентів та недостатню увагу до питань громадсько-політичного виховання. Комітет комсомолу інституту отримав завдання активізувати роботу з груповими організаціями та залучати актив до вирішення завдань навчально-виховного процесу [60, с. 1].

У Кам'янець-Подільському державному педагогічному інституті проведено відкриті партійні збори, на яких обговорено завдання з підготовки педагогічних кадрів відповідно до постанови ЦК КППС і Ради Міністрів СРСР «Про заходи по дальшому вдосконаленню вищої освіти». Основною темою стала ідейно-політична робота, спрямована на формування наукового світогляду студентів, виховання в них радянського патріотизму та соціалістичного інтернаціоналізму. Особливу увагу приділено вивченню марксистсько-ленінської теорії, яка стала невіддільною частиною навчального процесу. Проведено численні науково-теоретичні конференції, присвячені актуальним історичним і культурним подіям, зокрема 70-річчю першої російської буржуазно-демократичної революції, а також питанням естетичного виховання студентів. Важливу роль у виховному процесі відігравали лекції, семінари та пленуми кафедр, які дозволяли студентам аналізувати сучасні суспільні процеси. Разом із досягненнями, учасники зборів звернули увагу на низку недоліків, зокрема недостатню активність частини студентів у громадському житті, їхнє пропускання занять та порушення дисципліни. Було

прийнято рішення про подальше вдосконалення ідейно-виховної роботи в інституті [54, с. 1].

Стаття розповідає про присудження Ленінських премій 1976 року в галузі літератури, мистецтва та архітектури. Серед лауреатів виділено імена Номаса Авіжуса (роман «Втрачений дім»), Георгія Маркова («Сибір»), Іраклія Андроникова (телефізійні фільми) та Василя Шукшина (посмертно, за досягнення в кіномистецтві). Матеріал акцентує увагу на значущості їхніх творів для радянської культури, а також закликає ознайомитися з їхньою творчістю в бібліотеці інституту [38, с. 1].

Газета «Радянський студент» висвітлила святкові заходи, присвячені Дню праці. У випуску зазначено, що 1 травня відзначалося в ювілейний рік – до 50-річчя Жовтневої революції. Студенти Кам'янець-Подільського педагогічного інституту взяли участь у святкових колонах, які крокували вулицями міста. Ця традиція поєднувала святкову атмосферу та демонстрацію досягнень радянської молоді. Газета побажала студентам щастя та вічної молодості, порівнюючи їх із весною [42, с. 1].

Газета «Радянський студент» у випуску №32-33 (538-539) від 7 листопада 1967 року повідомила про нагородження Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту пам'ятним прапором. Ця нагорода була присвячена 50-річчю Жовтневої революції. Рішення про нагородження було прийнято бюро обкому КП України, виконкомом обласної Ради депутатів трудящих та президією обласної ради профспілок. Інститут отримав прапор за заслуги в розвитку економіки. [56, с. 1].

У тому ж номері газети «Радянський студент» описано проведення другої наукової конференції, присвяченої 50-річчю радянської влади. Захід відбувся в актовій залі інституту за участі викладачів, студентів, учителів області, старих комуністів. Основними темами конференції були: «Ленінська теорія соціалістичної революції (доповідь канд. філос. наук К. С. Константинова).»; «Роль

КПРС у Жовтневій революції (доповідь доцента О. Ф. Осетрова)»; «Досягнення радянської педагогіки (доповідь канд. пед. наук М. Г. Ништи)». Також було обговорено питання про Жовтень і зарубіжні слов'янські народи (доповідь канд. іст. наук А. О. Копилова) та внесок Поділля в розвиток освіти і науки. Участь у конференції взяла голова профспілки працівників освіти та науки М. П. Шевченко [57, с. 2]

3.2. Громадське і культурно-побутове життя молоді

У статті Віктора Валяровського та Петра Брухалю розповідається про побут студентів факультету фізичного виховання і спорту Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту під час літньої практики. Описуються їхні щоденні обов'язки, серед яких будівельні роботи, облаштування території та догляд за клумбами. Особливу увагу автори приділяють організації відпочинку студентів: шахи, теніс, баскетбол, читання книг. Окремо підкреслюється атмосфера колективної праці, яка супроводжується жартами, піснями та дружньою підтримкою. Автори зазначають, що, незважаючи на щоденну напружену працю, студенти встигають підтримувати спортивну форму, готуючись до змагань, та знаходять час для саморозвитку, як це демонструють студентки Оля Мельник і Марія Чайкун. Практика проходить у мальовничій місцевості, яка сприяє не тільки продуктивній роботі, але й духовному відпочинку [47, с. 2].

Першокурсники інституту допомагали місцевим колгоспам збирати врожаї, перевіювати зерно та доглядати за садами. Так, у колгоспі імені Дзержинського села Колибаївка студенти виконували норми, працювали на свіжому повітрі та водночас знаходили час для саморозвитку – читали художню літературу. Їхній ентузіазм і працелюбність відзначали як одногрупники, так і керівники колгоспів. Зокрема, першокурсниці Лариса Кузьмовата та Ольга Маковічук демонстрували приклад відповідального ставлення до роботи [109, с. 1].

Студенти, які працювали в піонерських таборах, набули унікального досвіду роботи з дітьми. Вони шукали індивідуальні підходи до кожної дитини, вдосконалювали свої вміння організовувати колективну діяльність і згуртовувати дитячі колективи. Завершення практики супроводжувалося культурною екскурсією до Канева та Києва, що дозволило студентам краще зрозуміти історико-культурну спадщину України [51, с. 1].

Студенти інституту, зокрема історичного, фізико-математичного факультетів, активно долучилися до сільськогосподарських робіт у колгоспах Кам'янець-Подільського району. Вони займалися збиранням картоплі, очищенням зерна та іншими роботами. Дружність та організованість стали запорукою ефективної праці. Також студенти організовували концерти художньої самодіяльності для місцевих мешканців, об'єднуючи працю та творчість [88, с. 1].

Праця в колгоспах не лише допомогла студентам загартуватися фізично, а й сприяла формуванню дружніх відносин у колективах. Студенти російського відділу працювали над збиранням овочів, забезпечуючи колгоспи кормами на зиму. Наполеглива праця, організованість і взаємодопомога стали основою їхньої роботи, а колгоспники високо оцінили їхній внесок у збір врожаю [61, с. 1].

Комсомольці інституту активно беруть участь у громадському житті. Вони працюють у лекторських групах, проводять політбої, тематичні збори, читацькі конференції. Багато студентів працюють піонервожатами в школах міста, чергують у дитячій кімнаті міліції, готують концерти художньої самодіяльності для підшефних підприємств. Інститутський хор відомий не лише в місті, але й у всій області [25, с. 1].

Студенти Кам'янець-Подільського педагогічного інституту, працюючи в колгоспах, продемонстрували високу самовідданість і організованість. У колгоспі «Ленінська іскра» села Голосків вони перевіряли й перенесли до зерносховищ сотні центнерів зерна. В одному з випадків, під час дощу, завдяки їхній оперативності було збережено 50 центнерів гороху. Крім того, студентам вдалося за чотири

хвилини та тридцять секунд навантажити літак із мінеральними добривами, що є рекордом. Завдяки їхній праці та комсомольському запалу, студенти змогли допомогти колгоспникам зібрати значну частину врожаю, що стало прикладом злагожденості й трудової дисципліни [81, с. 3].

Студент Віктор Нечитайло не лише поєднує навчання й активну громадську діяльність, а й знаходить час для творчості. Його поезія, натхненна красою рідної землі, свідчить про багатогранність талантів радянської молоді [50, с. 4].

Перевірка санітарного стану кімнат у гуртожитку на вулиці Ленінградській, 64, виявила суттєві недоліки. Особливе невдоволення викликали кімнати 50 та 51, де панує безлад, а старости кімнат не дбають про чистоту. Аналогічна ситуація спостерігається в кімнатах 21, 43 та 46. Протилежний приклад демонструють кімнати 30, 31 та 37, де підтримується чистота та створені умови для творчої роботи. Автор закликає студентів дотримуватися правил соціалістичного співжиття та тримати гуртожиток у порядку [143, с. 1].

Йдеться про стрімкий розвиток гандболу серед студентів інституту. Цей вид спорту, порівняно новий для навчального закладу, вже завоював популярність. Команда інституту здобула низку перемог у товариських і офіційних матчах, зокрема:

1. Перемога над командою Чернівців з рахунком 25:16.
2. Успішний матч проти збірної Івано-Франківська.

Гандболісти активно готуються до першості України, демонструючи командний дух і відданість спорту [24, с. 1].

Відкриття нового п'ятиповерхового гуртожитку на 565 місць стало важливою подією для студентів. Стаття описує умови проживання: кімнати обладнані зручними меблями – розсувними столами, стільцями, шафами; для праці передбачені спеціальні кімнати, які вміщують до 50 студентів; дозвілля забезпечене кімнатою відпочинку з телевізором, шахами, журналами; буфет,

пральня, кімната побутового обслуговування та камери схову створюють комфортні умови для проживання [141, с. 2].

У статті висвітлено поїздки студентів фізико-математичного факультету до села Колибаївка. Під час візиту вони організували концерт, присвячений XXIII з'їзду КПРС. Студенти виконали пісні, танці та організували бесіду про досягнення партії. Автор зазначає, що концерт був сприйнятий колгоспниками із щирою вдячністю [26, с. 1].

У квітні в актовому залі Кам'янець-Подільського педагогічного інституту відбудеться конкурс художнього читання, участь у якому можуть взяти всі студенти та викладачі. Умови конкурсу передбачають декламацію творів за власним вибором: героїчної поезії, лірики, сатири або гумору. Читці також можуть представляти власні твори. Переможці будуть нагороджені, а організацією заходу займається художня рада інституту [85, с. 1].

Концерт інститутських аматорів мистецтва вразив глядачів своєю різноманітністю. Жіноча вокальна група виконувала українські пісні, театр-естрадна група розігрувала гумористичні сценки, а хореографічна група Ю. Климчука демонструвала майстерність у танцях різних стилів: жартівливих, солдатських і народних. Особливий успіх мали виступи естрадного оркестру, солістів і театральної групи. Усі присутні відзначили високий рівень підготовки учасників, а представники Міністерства освіти високо оцінили роботу колективу. Концерт став яскравим доказом того, що аматорська діяльність інституту перебуває на високому рівні [142, с. 2].

Зимові канікули стали часом відпочинку й осмислення для студентів. Після напруженого семестру та сесії гуртожитки спорожніли, а студенти роз'їхалися по домівках. Для першокурсників це були їхні перші канікули, які стали приводом розповісти рідним і друзям про життя в інституті, нових друзів і подолані труднощі. Випускники, які нещодавно завершили педагогічну практику, також використали цей час для перепочинку перед новими викликами. Канікули — це не

тільки відпочинок, але й можливість для студентів долучитися до агітаційної роботи, брати участь у громадських заходах, спрямованих на зміцнення Радянської влади. Комітет комсомолу закликав студентів займатися слідопитською діяльністю, збираючи матеріали про героїчну історію країни [67, с. 1].

Організовано виставку досягнень радянської влади. Проводяться вечори зустрічей із ветеранами Великої Вітчизняної війни та активістами 1920-1930-х років. У студентському клубі та гуртожитках відбуваються лекції на тему революції [114, с. 2].

Василь Кудінов і Лев Шнайдер здобули звання майстрів спорту СРСР. Студенти інституту беруть участь у спортивних змаганнях та виступають у складі самодіяльних колективів [115, с. 3].

Вересень став місяцем активної трудової практики для студентів першого та другого курсів Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту. У спеціальному випуску газети «Радянський студент» висвітлено їхню участь у роботі в радгоспах Хмельниччини, зокрема в радгоспі «Комунар». Студенти історико-філологічного та фізико-математичного факультетів допомагали трудівникам сільського господарства збирати яблука, сливи та інші фрукти. Відзначено старанність студентів, які виконували або перевиконували денні норми збору врожаю [118, с. 1].

Однак не всі студенти показали високий рівень відповідальності. У статті згадано випадки недбалого ставлення до роботи, як-от ухиляння від виконання завдань окремими студентами. Крім роботи, звернуто увагу на побутові умови студентів. У гуртожитках радгоспу було встановлено тимчасові ліжка з ящиків, що стало предметом критики. Незважаючи на це, більшість студентів зберігали порядок і створювали затишок у своїх кімнатах. Практика стала своєрідним «іспитом» на працелюбність і згуртованість, який студенти переважно успішно

склали, продемонструвавши готовність працювати на благо колективу та суспільства [125, с. 1-2].

Студенти Кам'янець-Подільського педагогічного інституту брали активну участь у зборі врожаю в радгоспах Хмельниччини. У радгоспах «Комунар» і «Осламово» вони збирали яблука, сливи, вантажили фрукти на платформи та допомагали у приготуванні їжі. Особливо відзначено студентів-фізиків Юрія Грабчева, Василя Дробота, Ніну Калініченко, а також істориків Василя Люлька, Бориса Катеринчука, Олександра Мельника [125, с. 1-2].

П'ять будівельних бригад інституту, до складу яких увійшли 90 студентів, працювали на будівельних майданчиках Хмельницької області. Бригади зводили стадіони, школи та інші об'єкти. Ініціаторами виступили студенти факультету фізичного виховання [98, с. 1-2].

У рамках педагогічної практики організовано літературний вечір у школі, де студенти спільно з учнями провели творчі зустрічі, обговорення та читання поезій [121, с. 3].

Стаття присвячена випускникам Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту, які завершують навчання. Випускники обіцяють виправдати сподівання своїх наставників і гідно нести звання випускника інституту [27, с. 1].

У статті розповідається про урочистий випуск студентів, що завершили навчання у Кам'янець-Подільському педагогічному інституті. Ректор інституту Іван Вікторович Івах, а також представники місцевої влади та викладацького складу вітають випускників із новим етапом у житті [34, с. 1].

У рамках реалізації завдань дев'ятої п'ятирічки розпочався новий трудовий семестр. Цьогоріч 300 студентів працюватимуть у складі семи будівельних загонів на об'єктах області, республіки та країни. Вони продовжать традицію, закладену попередніми поколіннями. Досягнення минулих років: у 1971 році студентські будівельні загони виконали роботи на суму 386,9 тис. крб. [78, с. 1].

Драматичний гурток Кам'янець-Подільського педагогічного інституту представив нову виставу «Анна Снегіна», створену за мотивами однойменної поеми Сергія Єсеніна. Постановка стала важливою подією культурного життя інституту [79, с. 1].

Студенти Кам'янець-Подільського педагогічного інституту продовжують розвивати свої літературні таланти. На сторінках газети «Радянський студент» опубліковано поезії Олега Єргієва, студента III курсу історичного факультету. Його вірші вирізняються ліризмом, глибокими емоціями та філософськими роздумами про життя, кохання та сутність людського існування. Цей творчий доробок є частиною багатой літературної спадщини інституту, яка об'єднує юних авторів у їхньому прагненні до самовираження через поезію [100, с. 1].

У рамках розвитку художньої самодіяльності в інституті проведено переатестацію колективів. Журі високо оцінило виступи танцювального ансамблю «Горлиця» (керівник В. С'єдін) та оркестру народних інструментів (керівники В. Розгон і І. Кікіс). Інститутська хорова капела (керівник Б. Ліпман) показала добрі результати та має перспективу завоювання звання народного колективу [84].

16 березня студенти Кам'янець-Подільського педагогічного інституту активно взяли участь у загальноміському суботнику. Загалом залучено 1440 студентів, які працювали над благоустроєм міста та території навчального закладу.

Результати суботнику:

1. Прибрано 7750 м² міських вулиць і скверів.
2. Впорядковано 1500 м² проїжджої частини на Уральській і Московській вулицях.
3. Студенти історичного факультету працювали в сквері по вулиці Володарського та навколо навчального корпусу №2.

4. Юнаки та дівчата з факультету фізвиховання займалися благоустроєм інститутського стадіону.

5. Філологи прибирали територію гуртожитку №1 і проспект Леніна від вулиці Чкалова до Ленінської «Іскри».

Ці зусилля є підготовкою до Всесоюзної комуністичної суботи, яка стане наступним етапом колективної роботи на благо громади та інституту [96].

У статті розглядається підготовка до третього трудового семестру студентів Кам'янець-Подільського педагогічного інституту. Зазначено, що цього року створено чотири будівельні загони, один спеціалізований загін, а також інтернаціональний загін «Дружба», який працюватиме у Болгарії. Описано підготовку керівних кадрів, культурно-масові та пропагандистські заходи, зокрема лекції та агіткультбригади. Особливу увагу приділено педагогічній роботі з дітьми в таборах, на туристичних базах і на дворових майданчиках [89, с. 1].

Матеріал присвячено творчості студентів філологічного факультету Кам'янець-Подільського педагогічного інституту. Зокрема, виділено поезію Володимира Черниша, який у своїх творах лаконічно та лірично розкриває глибокі людські почуття, студентські роки й трудові будні. Відзначено також редакторську майстерність Вячеслава Заборовського, який оформляє стінну газету «Радянський історик» [80, с. 3].

3.3. Навчально-матеріальна база

Матеріально-технічна база Кам'янець-Подільського педагогічного інституту поступово розширювалася відповідно до вимог сучасної освіти. У середині 1960-х років було покращено умови для проведення навчальних занять завдяки створенню нових аудиторій, забезпеченню науково-методичних кабінетів обладнанням і навчальними матеріалами [73, с. 1].

Особлива увага приділялася забезпеченню технічними засобами навчання, зокрема для викладання іноземних мов, співів і малювання. Інститут також надавав школам наочне приладдя, виготовлене студентами, що свідчило про ефективну інтеграцію матеріальних ресурсів у навчальний процес [48, с. 1].

Бібліотека інституту під керівництвом Олександри Шейко стала важливим осередком навчальної підготовки студентів. Її фонди постійно оновлювалися, що забезпечувало студентів доступом до сучасної навчальної літератури. Крім того, бібліотека надавала консультації з підбору навчальних матеріалів і допомагала студентам у підготовці до іспитів і занять [91, с. 1].

Фізико-математичний факультет активно розвивався завдяки впровадженню новітніх досягнень у сфері обчислювальної техніки. Кабінет обчислювальної техніки був обладнаний електронно-обчислювальною машиною «Наири-К», що дозволяло студентам знайомитися з принципами її роботи та виконувати задачі в різних режимах. Це сприяло інтеграції сучасних технологій у навчальний процес і підготовці студентів до роботи в умовах автоматизованих систем управління [35, с. 2]. Факультет фізичного виховання мав сучасну спортивну базу, яка включала стадіон, спортивні зали та спортивно-оздоровчий табір у селі Голоскові. Ці об'єкти використовувалися не лише для проведення занять, а й для організації спортивних змагань та тренувань. Завдяки цьому студенти факультету демонстрували високі спортивні досягнення, а випускники ставали професійними тренерами та вчителями фізичного виховання [63, с. 1].

Інститут забезпечував студентів гуртожитками, які відповідали санітарним і соціальним стандартам того часу. У гуртожитках створювалися комфортні умови для проживання та навчання. Крім того, студентам пропонувалися послуги їдалень, що сприяло організації їхнього побуту [75, с. 1].

Інститут тісно співпрацював зі школами, надаючи їм матеріальну підтримку у вигляді навчальних посібників, виготовлених студентами. Спільні заходи з

учителями шкіл дозволяли ефективніше використовувати наявні ресурси та створювати нові матеріали для підвищення якості навчання.

Наприкінці минулого навчального року історико-філологічний факультет Кам'янець-Подільського педагогічного інституту було поділено на два самостійні підрозділи: філологічний та історичний факультети. З нагоди початку нового навчального року декан історичного факультету Анатолій Олексійович Копилов розповів про підготовку до навчального процесу, склад викладачів та студентів.

Новий навчальний корпус і підготовка до року Факультет отримав у своє розпорядження корпус №2, розташований на вулиці Карла Маркса, 10. У цьому корпусі підготовлено 13 аудиторій та кабінетів, серед яких особливе місце займає новостворений кабінет археології та кабінет методики викладання історії. Протягом літа проведено ремонт приміщень і встановлено нове устаткування, що покращить умови навчання студентів та викладацької діяльності.

Склад викладачів і наукова діяльність На історичному факультеті працює колектив досвідчених викладачів, які активно поєднують навчальну й наукову діяльність. Кафедру історії очолює доктор історичних наук, професор Леонід Антонович Коваленко. Помітним досягненням стало завершення роботи над докторською дисертацією доцентом Павлом Федоровичем Лаптіним, а також успішне виконання аналогічної роботи доцентом Олександром Дмитровичем Степенком. Активну участь у науковій діяльності факультету беруть й інші викладачі. Особливо слід відзначити археологічні розкопки, проведені під керівництвом доцента Івана Степановича Винокура, які цього літа виконували студенти перших і других курсів. Історичний факультет приваблює допитливу й мотивовану молодь, яка прагне не лише здобути професію вчителя, а й долучитися до наукових досліджень. У минулому році 11 випускників факультету успішно захистили дипломні роботи, які отримали найвищі оцінки. Загалом на факультеті навчається понад 220

студентів, із яких четвертокурсники розпочали навчальний рік із педагогічної практики в школах області. У цьому навчальному році факультет поповнився 70 новими студентами, які показали високий рівень знань під час вступних екзаменів [98, с. 3].

У період з 1964 по 1976 роки Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут демонстрував поступове зростання як в організаційному, так і в академічному аспектах. Основні зміни відображаються у динаміці кількості факультетів, кафедр і спеціальностей.

У 1964 році інститут мав 4 факультети, 16 кафедр і 6 спеціальностей. Цей рік можна вважати початком стабільного зростання, яке супроводжувалося як кількісними, так і якісними змінами в структурі інституту. Зокрема, до 1968 року кількість факультетів збільшилася до 5, що вказує на появу нових напрямів навчальної підготовки. Кількість кафедр стабільно трималася на рівні 15-16 протягом кількох років, що свідчить про сталий розвиток викладацького складу і спеціалізацій.

У 1970 році спостерігається подальше зростання: кількість кафедр збільшилася до 16, а кількість спеціальностей – до 7. Це свідчить про розширення освітніх можливостей інституту, що відповідало зростаючим потребам радянської системи освіти у кваліфікованих кадрах. До 1976 року інститут мав 5 факультетів, 20 кафедр і 6 спеціальностей, що є найвищими показниками за досліджуваний період.

Збільшення кількості кафедр і спеціальностей у цей період свідчить про активну наукову й освітню діяльність. Нові спеціальності відображали ідеологічну та економічну потребу радянського суспільства у підготовці фахівців у галузі педагогіки, природничих та гуманітарних наук.

Таким чином, з 1964 по 1976 роки Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут не лише зміцнив свою матеріально-технічну базу, але й

суттєво розширив навчальні можливості, створивши умови для підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів.

Цей текст відповідає структурі академічної роботи, а також узгоджений із наданими даними. Ви можете уточнити, якщо потрібні додаткові аспекти чи акценти.

У період з 1977 по 1982 роки Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут продовжував стабільно розвиватися, зберігаючи високу динаміку у збільшенні кількості кафедр, удосконаленні структури факультетів та розширенні спеціальностей.

На початку цього періоду, у 1977 році, інститут мав 5 факультетів, 20 кафедр і 6 спеціальностей. Упродовж наступних років кількість факультетів залишалася незмінною, що свідчило про стабільність у структурі закладу. Водночас спостерігалось поступове зростання кількості кафедр: у 1980 році їх уже було 22, а до 1982 року цей показник зріс до 23.

Кількість спеціальностей, пропонованих інститутом, також демонструвала сталий розвиток. Якщо у 1977 році навчальний заклад надавав 6 спеціальностей, то у 1982 році цей показник зріс до 10, що вказує на розширення освітніх можливостей. Цей період характеризувався впровадженням нових програм, які відповідали зростаючим потребам радянської освіти.

Особливу увагу слід приділити зростанню кількості кафедр у 1982 році. Збільшення до 23 кафедр стало наслідком інтеграції нових навчальних дисциплін і вдосконалення науково-методичної роботи викладачів.

Таким чином, у 1977–1982 роках Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут продовжував розширювати свою освітню базу, сприяючи підготовці фахівців у педагогічній галузі, що відповідало вимогам радянського суспільства та ідеологічним установкам того часу. [3, с.10]

У період з 1964 по 1982 роки Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут демонстрував динамічний розвиток, який відображався у збільшенні

кількості факультетів, кафедр і спеціальностей. Цей період характеризувався стабільним зміцненням матеріально-технічної бази, розширенням освітніх можливостей і впровадженню нових напрямів підготовки педагогічних кадрів.

У 1964 році інститут мав 4 факультети, 16 кафедр і 6 спеціальностей. З цього моменту почалося поступове збільшення структурних підрозділів і напрямів підготовки. До 1968 року кількість факультетів збільшилася до 5, а кількість кафедр стабільно трималася на рівні 15–16. У 1970 році кількість кафедр зросла до 16, а спеціальностей – до 7, що свідчило про зростання потреб у педагогічних кадрах.

Період з 1977 по 1982 роки став важливим етапом у розвитку інституту. У 1977 році заклад мав 5 факультетів, 20 кафедр і 6 спеціальностей. Протягом наступних років кількість факультетів залишалася незмінною, але спостерігалось зростання кількості кафедр. У 1980 році їх було 22, а до 1982 року цей показник зріс до 23. Кількість спеціальностей також збільшувалася: у 1982 році їх кількість досягла 10, що вказувало на активне розширення освітніх можливостей.

Особливе значення у цей період мало вдосконалення науково-методичної роботи викладачів, що супроводжувалося інтеграцією нових навчальних дисциплін. Відповідність навчальних програм вимогам радянської освіти забезпечувала підготовку висококваліфікованих спеціалістів у педагогічній галузі.

Таким чином, з 1964 по 1982 роки Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут поступово зміцнив свої позиції як важливий осередок підготовки педагогічних кадрів у радянській Україні. Розширення факультетів, кафедр і спеціальностей відображало потреби суспільства і сприяло вдосконаленню освітнього процесу в інституті.

У період з 1965 до 1981 року бібліотечний фонд Кам'янець-Подільського педагогічного інституту зазнав значного розвитку, що відображало зростання освітньо-наукового потенціалу закладу.

На початку зазначеного періоду, у 1965 році, бібліотечний фонд становив 330,376 примірників, з річним поповненням у 32,599 примірників. Кількість читачів, які скористалися послугами бібліотеки, сягала 5,068 осіб, що свідчило про активну участь студентів та викладачів у навчальному процесі. Читальні зали були оснащені достатньою кількістю посадкових місць для задоволення потреб користувачів.

У наступні роки фонд бібліотеки поступово зростав. У 1966 році він досяг 362,064 примірників, а у 1967 — 384,271 примірників, що підтверджує систематичне поповнення бібліотечних ресурсів. Кількість передплачених назв журналів і газет також зростала: у 1966 році вона становила 204, а у 1967 році — 205 назв. Розширення інформаційного простору сприяло покращенню освітнього процесу.

Протягом 1968 року бібліотечний фонд зріс до 414,895 примірників, а річне поповнення становило 30,109 примірників. Це свідчило про збільшення фінансування та увагу адміністрації до розвитку бібліотеки. Кількість читачів, які скористалися бібліотекою, сягнула 5,404 осіб, що вказувало на високий попит на інформаційні ресурси.

Значні досягнення були зафіксовані у 1981 році, коли бібліотечний фонд досяг 676,481 примірників, що майже вдвічі перевищувало показник 1965 року. Річне поповнення фонду протягом 1970-х років залишалося стабільним, дозволяючи бібліотеці підтримувати актуальність своїх ресурсів. На цей період припадає й активне розширення інфраструктури бібліотеки: кількість читальних залів досягла 40, що створювало комфортні умови для навчання студентів.

Кількість читачів, які зверталися до бібліотеки, залишалася стабільно високою, що свідчило про важливість бібліотеки як інформаційного центру інституту. У цей час активно організовувалися тематичні виставки, кількість яких у 1981 році становила 29, що сприяло популяризації наукової літератури та залученню студентів до самостійної роботи.

Таким чином, у період з 1965 до 1981 року бібліотека Кам'янець-Подільського педагогічного інституту не лише зберегла свою роль інформаційного центру, а й суттєво розширила свої ресурси та можливості, що відповідало потребам зростаючого контингенту студентів та викладачів.

У роки керівництва ректором І. С. Зеленюком Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут провів масштабну роботу зі зміцнення своєї матеріально-технічної бази. Одним із важливих проектів стала відбудова будівлі на вулиці Московській, зруйнованої під час радянсько-німецької війни. Завдяки активному використанню депутатських повноважень ректора Зеленюка вдалося включити питання реконструкції до міських планів, однак будівельні роботи часто затягувалися. Так, перший етап завершили у 1961 році, а введення нового корпусу в експлуатацію відбулося лише у 1963 році. У новому корпусі розмістили фізико-математичний, історико-філологічний факультети, факультет фізичного виховання, ректорат, канцелярію та інші адміністративні підрозділи.

Велика увага приділялася поліпшенню умов проживання студентів. У 1962–1963 роках значна частина студентів проживала на приватних квартирах, що фінансово підтримувалося інститутом. Це створювало труднощі в організації навчального процесу та виховної роботи. У відповідь на потреби студентів було розпочато будівництво нового гуртожитку, яке завершили у 1966 році. Нове приміщення, розташоване на сучасному проспекті Грушевського, було обладнане всім необхідним: кухнями, кімнатами для навчання, відпочинку, пральнею, камерами схову та навіть майстернями. Це значно покращило побутові умови студентів і стало важливим етапом у забезпеченні житлом.

Попри успіхи у вирішенні студентського житлового питання, забезпечення викладачів залишалося проблемою. Частина науково-педагогічних працівників була змушена проживати в гуртожитках, а спроби отримати квартири у міській забудові не завжди були успішними. Студенти, своєю чергою, активно долучалися

до самообслуговування та роботи на будівництвах, демонструючи високу громадянську свідомість.

У навчальному процесі інститут прагнув до інновацій. Одним із нововведень стало впровадження програмованого навчання. Проректор з навчальної та наукової роботи І. В. Івах координував освітній процес із урахуванням партійних директив, що визначали ідеологічний контекст діяльності вишу. В інституті проводили регулярні наукові конференції, розширювали лабораторії, спортивні споруди, кабінети та бібліотечний фонд. Особливу увагу приділяли співпраці з місцевими школами для підвищення професійної кваліфікації студентів.

Громадська робота та ідеологічне виховання посідали чільне місце в житті інституту. Серед основних напрямів були політінформації, антирелігійна пропаганда, участь у шефській та інтернаціональній роботі, художній самодіяльності та спортивних заходах. Виховання базувалося на моральних принципах комуністичного будівника, що підкреслювало важливість ідеологічного курсу в житті інституту.

Завдяки цілеспрямованій діяльності керівництва інститут став важливим центром освіти, науки та культури в регіоні, забезпечуючи підготовку висококваліфікованих педагогів та підтримуючи високий рівень академічної й виховної роботи.

У період з 1964 по 1982 рік Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут значно покращив забезпечення студентів і викладачів соціальною інфраструктурою. У цей час активно розширювали площі гуртожитків, покращували умови харчування та розвивали мережу закладів громадського обслуговування.

У 1964 році загальна площа гуртожитків становила 4411 м², з яких 2836 м² – житлова. У них проживало 592 студенти. До 1966 року площа гуртожитків збільшилася до 8774 м², житлова площа – до 4860 м², що дозволило розмістити 905 студентів. У 1980 році, після значного розширення, загальна площа

гуртожитків досягла 19 258 м², з яких 9960 м² були житловими, а кількість студентів, які мешкали в гуртожитках, сягнула 1837 осіб (88% від загального контингенту). У 1982 році кількість студентів у гуртожитках склала 1570 осіб, що становило 73,8% від загальної кількості.

На початку 1960-х інститут мав лише обмежену кількість закладів харчування. До 1966 року функціонувала їдальня на 240 посадкових місць. У 1980 році кількість місць у їдальнях залишалася незмінною, проте значно покращився асортимент у буфетах, яких на той час налічувалося шість.

Медичне забезпечення та побутові послуги

Протягом цього періоду інститут також приділяв увагу медичному забезпеченню студентів. У гуртожитках і навчальних корпусах працювали медпункти, які проводили профілактичну роботу, забезпечували щеплення та контролювали санітарний стан приміщень.

З метою покращення умов для відпочинку студентів активно розвивали оздоровчо-спортивну інфраструктуру. Наприклад, у 1980 році оздоровчо-спортивні табори могли одночасно прийняти 246 студентів.

Завдяки цілеспрямованій роботі керівництва інституту в зазначений період було досягнуто суттєвого прогресу в створенні сприятливих соціальних умов для навчання, побуту та відпочинку студентів і викладачів.

У 1960-х роках Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут впроваджував програмоване навчання, спрямоване на автоматизацію освітнього процесу. На кафедрі педагогіки та психології були створені навчальні машини «Репетитор», «Екзаменатор» і «Репетитор-екзаменатор», які дозволяли студентам самостійно вивчати матеріал, перевіряти свої знання та отримувати об'єктивні оцінки. Ці пристрої були простими у виготовленні й економічними у використанні, забезпечуючи високу точність контролю знань. Розробки успішно протестували під час занять із психології, підтвердивши їхню ефективність.

Впровадження таких технологій стало важливим етапом модернізації освітнього процесу в інституті [22, с. 2].

Лабораторії Кам'янець-Подільського педагогічного інституту завжди були центром студентської активності. Особливо людно тут у періоди звичайних занять і підготовки до екзаменів. Лабораторія електрики фізико-математичного факультету є однією з найпопулярніших серед студентів. Саме тут вони удосконалюють свої знання, виконують завдання, передбачені програмою, і вчаться застосовувати теорію на практиці. На другому курсі математичного відділу студенти активно працюють у цій лабораторії, експериментують та вивчають електричні явища. Тут панує атмосфера зосередженості та цікавості, адже кожен експеримент — це крок до глибшого розуміння обраної професії та науки загалом [32, с. 1].

За останній період значно покращено обладнання лабораторій і кабінетів. Придбано нові прилади для кафедр фізики, хімії, психології, фізіології. Оснащено аудиторії для програмованого навчання. Для спортивного табору створено нові приміщення. У кабінетах літератури, малювання та історії з'явилися нові навчальні матеріали. Завершується облаштування Ленінської кімнати [62, с. 2].

Інтерв'ю з ректором Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту І. В. Івахом висвітлює актуальні питання розвитку освітньої установи, підготовки педагогічних кадрів і поліпшення умов для студентів та викладачів. Інститут підготував понад 13 тисяч спеціалістів народної освіти за 50 років існування. Випускники працюють у школах Хмельниччини та інших областей. Серед них — заслужені вчителі, кавалери урядових нагород, зокрема Ф. С. Бацура, О. І. Гріх, М. М. Продеус. Анкетування, проведене деканатом історичного факультету, показало високий рівень знань молодих учителів-істориків. В інституті працюють 165 викладачів, з них 2 професори, 42 доценти та кандидати наук. У дев'ятій п'ятирічці планується підготовка 4 докторів наук та 16 кандидатів наук. Викладачі навчаються в аспірантурі та на факультетах підвищення

кваліфікації провідних університетів. Поліпшення навчальної інфраструктури: обладнані сучасними приладами лабораторії фізико-математичного факультету, кафедри анатомії та фізіології людини, аудиторія технічних засобів навчання. Завершується будівництво бібліотеки, планується реконструкція стадіону, розширення бази музично-педагогічного факультету. У наступній п'ятиріччі передбачено зведення нового гуртожитку та їдальні. Заплановано розширення спортивно-оздоровчого табору в с. Голосків [102, с. 3].

Уряд СРСР продовжує вдосконалювати соціальне забезпечення студентів. Постанова президії ВЦРПС, ухвалена в 1972 році, передбачає введення нових профспілкових стипендій для студентів вищих навчальних закладів, які демонструють високий рівень знань та активну громадську позицію. 50 стипендій у розмірі 80 карбованців будуть надаватися студентам, а 60 карбованців — учням середніх спеціальних закладів. Також ухвалено рішення про виділення 16 мільйонів карбованців на оздоровчі програми для студентів, включаючи путівки в санаторії, табори, організацію спортивних заходів. Особливу увагу буде приділено покращенню побутових умов у гуртожитках, роботи закладів харчування та організації дозвілля [119, с. 1].

Нещодавно інститут відвідав доктор філологічних наук, професор Дмитро Володимирович Затонський – син видатного діяча В. П. Затонського. Під час візиту він ознайомився з лабораторіями і кабінетами вузу, а також провів лекцію для студентів філологічного факультету. Зустріч викликала великий інтерес серед студентів і викладачів, особливо в контексті збереження пам'яті про В. П. Затонського та його внесок у розвиток освіти і науки [146, с. 1].

Висновок до розділу

Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут у період із середини 1960-х до початку 1980-х років демонстрував стабільний розвиток, спрямований на зміцнення матеріально-технічної бази, покращення соціально-

побутових умов для студентів та викладачів, а також підвищення якості освітнього процесу.

Матеріально-технічна база інституту постійно розширювалася та модернізувалася. Було збудовано нові навчальні корпуси, обладнано лабораторії сучасною технікою, розширено спортивні об'єкти, гуртожитки та інші соціальні приміщення. Особлива увага приділялася забезпеченню аудиторій навчальними матеріалами та технічними засобами, що сприяло інтеграції інновацій у навчальний процес.

Інститут активно інвестував у розвиток бібліотечного фонду, кількість якого значно зросла за досліджуваний період. Бібліотека стала важливим ресурсом для студентів і викладачів, сприяючи підготовці до занять та іспитів.

Розширення педагогічного складу відзначалося підвищенням кваліфікації викладачів, зростанням кількості наукових ступенів і збереженням стабільного співвідношення кандидатів та докторів наук. Викладачі активно долучалися до науково-дослідницької роботи, що впливало на загальний рівень підготовки фахівців.

Інститут створював сприятливі соціальні умови для студентів. Було забезпечено гуртожитками більшість студентів, покращено харчування, розвинуто мережу спортивно-оздоровчих об'єктів. У навчальний процес поступово впроваджувалися технології автоматизованого контролю знань.

Період із середини 1960-х до початку 1980-х років став важливим етапом становлення Кам'янець-Подільського педагогічного інституту як наукового й освітнього осередку. Завдяки системній роботі керівництва та колективу заклад закріпив свої позиції як одного з провідних педагогічних вишів України.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню багатогранної діяльності Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту в період 1964–1982 років у контексті соціально-економічних, культурних та політичних змін, що відбувалися в Українській РСР. Період брежнєвського застою став одним із найбільш суперечливих етапів у розвитку вищої освіти України. Кам'янець-Подільський педагогічний університет, як один із провідних освітніх закладів того часу, відображав усі характерні риси цієї епохи – від значних досягнень у підготовці педагогічних кадрів до жорсткого ідеологічного контролю.

Проведене дослідження дозволило здійснити наступні узагальнення та висновки:

Встановлено, що матеріали газети «Радянський студент» стали основним джерелом інформації про повсякденне життя студентів і викладачів, нововведення в організації навчального процесу, проведення наукових конференцій та суспільно-політичних заходів. На шпальтах журналу висвітлювалися звершення спудеїв у різних областях.

Доведено, що у зазначений період інститут суттєво покращив свою інфраструктуру. Побудова нових корпусів, зокрема корпусу №2 на вулиці Карла Маркса, та модернізація лабораторій створили умови для забезпечення навчального процесу сучасними засобами. Удосконалено аудиторії технічного обладнання, особливо для дисциплін природничого циклу, що сприяло підвищенню ефективності освітнього процесу. Гуртожитки стали не лише місцем проживання, а й простором для соціально-виховної роботи зі студентами. Окремо варто відзначити відкриття спортивного табору в Голоскові, який став центром фізичного розвитку студентів.

Встановлено, що основною метою навчального закладу залишалася підготовка висококваліфікованих педагогічних кадрів, орієнтованих на виконання завдань радянської системи освіти. Пріоритет надавався дисциплінам, які

відповідали ідеологічним запитам партії, таким як історія КПРС, науковий атеїзм та соціалістична економіка. Навчальний процес доповнювався виховними заходами, спрямованими на формування «радянської людини». Особливу увагу приділяли політико-ідеологічному вихованню, що реалізовувалося через політінформації, лекції, факультативи й позанавчальні заходи.

Наукова робота стала важливим компонентом діяльності інституту. Викладачі та студенти активно займалися дослідженнями, зокрема археологічними розкопками під керівництвом доцента Івана Винокура. Участь у наукових конференціях, конкурси студентських наукових робіт і видання статей сприяли зростанню престижу інституту. Підвищення рівня наукової кваліфікації викладачів забезпечувалося через аспірантуру та курси підвищення кваліфікації в провідних університетах. Відзначено, що в інституті діяла потужна система підготовки викладацьких кадрів. Викладачі активно керували написанням курсових, дипломних, магістерських та дисертаційних робіт. Особливу увагу приділяли науково-дослідницькій роботі та асистентській практиці магістрів університету.

Культурно-масова робота сприяла формуванню студентської спільноти. Організація тематичних вечорів, святкових концертів, спортивних змагань і туристичних походів об'єднувала студентів і викладачів, створюючи сприятливу атмосферу для навчання та розвитку. Змагання між студентами і групами набували ідеологічного підтексту, демонструючи переваги колективізму. У гуртожитках активно проводили антирелігійні заходи, лекції та круглі столи, спрямовані на підкріплення ідеологічної лінії партії.

Дослідження діяльності Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту в період 1964–1982 років висвітлює багатогранність розвитку цього закладу в контексті соціально-політичних, економічних та ідеологічних змін радянської доби. Інститут виступав не лише як освітній центр, але й як ключовий осередок ідеологічної, наукової та культурної діяльності регіону.

У зазначений період спостерігається суттєве зростання матеріально-технічної бази, розширення кількості спеціальностей та удосконалення педагогічного складу, що стало можливим завдяки ефективній державній освітній політиці та зусиллям керівництва інституту. Впровадження новітніх освітніх технологій, створення спеціалізованих кафедр, залучення кваліфікованих викладачів сприяли підвищенню якості навчального процесу.

Особливий акцент робиться на ідейно-виховній роботі, яка відображала партійну політику того часу. Газета «Радянський студент» стала важливим джерелом для вивчення життя інституту, надаючи можливість простежити ідеологічний контекст, успіхи та виклики студентської і викладацької діяльності.

Попри досягнення, діяльність інституту не була позбавлена труднощів. Зокрема, ідеологічний контроль обмежував свободу викладачів у виборі методів навчання та тем досліджень. Особливо в період ідеологічного напряду було яскраво показано що більшість тематик чи напрямів в освіті чи науці мала суто ідеологічний характер. Ускладнювався доступ до сучасної західної літератури. Забезпечення викладачів житлом залишалося проблемним, що створювало соціальну напругу. Проте керівництво закладу постійно працювало над вирішенням цих питань.

Інститут функціонував у контексті політики «застою», що зумовлювало відповідність усіх його аспектів партійним директивам. Ідеологічний контроль впливав не лише на зміст навчання, але й на побут, дозвілля студентів і викладачів. Виховна робота була спрямована на формування атеїстичних та комуністичних цінностей, що позначалося на всіх аспектах життя інституту.

Але ці труднощі не заважали створити спеціалістів у своїй галузі. Велика кількість випускників стала хорошими спеціалістами, деякі із них продовжили працю в стінах своєї «Alma mater», деякі підкоряли інші місця України та світу. З впевненістю можна сказати що випускники вузу, стали як мінімум хорошими людьми.

Газета стала важливим джерелом вивчення життя інституту, відображаючи актуальні проблеми, досягнення та ідеологічні установки тогочасного суспільства. Вона виконувала функцію не лише інформування, а й формування громадської думки.

Газета «Радянський студент» відіграла важливу роль у висвітленні діяльності Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту в період брежнєвського «застою» (1964–1982 рр.). Як офіційний друкований орган, вона стала ключовим джерелом інформації про академічну, наукову, виховну та громадсько-політичну діяльність закладу, а також життя студентів і викладачів.

Газета ретельно відображала поточні події інституту, включаючи освітні, наукові та культурні заходи. Її публікації стали своєрідним літописом, який дозволяє простежити зміни в діяльності закладу впродовж досліджуваного періоду.

Матеріали газети активно сприяли впровадженню радянської ідеології в освітній та виховний процеси. Публікації пропагували ідеї марксизму-ленінізму, підтримували політичні кампанії та формували у студентів радянський світогляд. Це робило газету важливим інструментом ідеологічного впливу на молодь.

Газета стала платформою для висвітлення студентських ініціатив, участі молоді в громадських заходах і науково-дослідній роботі. Вона сприяла згуртуванню студентської спільноти та стимулювала їхню активну участь у житті інституту.

Зміст «Радянського студента» дозволяє глибше зрозуміти особливості функціонування вищих навчальних закладів у радянський період. Аналіз публікацій допомагає вивчити методи впровадження партійної політики у сферу освіти, а також простежити зміну акцентів у діяльності інституту залежно від політичного контексту.

Перш за все, газета виконувала інформаційну та хронологічну функцію. Вона публікувала матеріали, що документували події інституту, включаючи освітні,

наукові та культурні заходи. Її сторінки містили статті про запровадження нових навчальних дисциплін, інновації у викладацькій роботі, а також досягнення студентів у навчанні та науковій діяльності. Газета висвітлювала діяльність гуртків, спортивних секцій, творчих об'єднань, що робило її важливим джерелом для вивчення повсякденного життя інституту. Крім того, вона відображала зміни в управлінні інститутом, наприклад, призначення ректорів або відкриття нових будівель.

Однією з ключових ролей газети була її ідеологічна функція. Вона активно сприяла впровадженню партійної політики в освітній процес і транслявала основні меседжі радянської ідеології. Газета публікувала матеріали, присвячені святкуванню державних свят, участі студентів у комсомольських кампаніях, успіхам соціалістичного будівництва. Особлива увага приділялася пропаганді марксизму-ленізму та формуванню у студентів «правильного» політичного світогляду. Через тематичні статті та нариси газета підтримувала партійні ініціативи та виховувала молодь у дусі радянського патріотизму.

Газета також мала значний вплив на формування студентської ідентичності. Її сторінки були платформою для студентів, де вони могли публікувати творчі роботи, ділитися успіхами або брати участь у дискусіях. Статті часто висвітлювали приклади відмінного навчання, активної участі у суспільному житті, заохочуючи інших наслідувати ці приклади. Газета сприяла формуванню відчуття спільності серед студентів, об'єднуючи їх навколо ідеї спільного успіху та важливості особистого внеску в розвиток інституту.

Важливою була й культурно-освітня функція видання. Газета популяризувала радянську літературу, музику, кіно та інші аспекти культури. Вона друкувала рецензії на книги, огляди виставок, матеріали про класиків радянської культури. Окремі рубрики були присвячені фізичному вихованню, культури праці, соціалістичному побуту. Через такі публікації «Радянський студент» сприяв

розвитку культурного рівня молоді та формував зразкову модель радянського громадянина.

Нарешті, газета має величезну цінність як джерело для історичних досліджень. Її матеріали дозволяють простежити механізми функціонування інституту в умовах радянського тоталітарного режиму. Вони розкривають, як ідеологічний контроль впроваджувався в освіту, як змінювався акцент у діяльності закладу залежно від політичної ситуації, а також як студенти та викладачі адаптувалися до цих умов. Газета є унікальним свідченням внутрішнього життя інституту, документуючи не лише великі події, але й повсякденну реальність студентів і викладачів.

Таким чином, газета «Радянський студент» була не лише засобом комунікації, а й важливим історичним джерелом, яке дозволяє реконструювати багатогранну діяльність Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту, оцінити її вплив на суспільство та висвітлити специфіку ідеологічного виховання в умовах радянської системи освіти.

Таким чином, діяльність Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту в 1964–1982 роках демонструє успішний розвиток навчального закладу як важливого освітнього, наукового й культурного осередку Поділля. Попри ідеологічний тиск, заклад зумів досягти значних успіхів у підготовці педагогічних кадрів, впровадженні наукових досліджень та розширенні матеріально-технічної бази. Робота інституту в цей період є яскравим прикладом адаптації освітніх і наукових процесів до умов радянської системи, що сприяло формуванню його сучасного обличчя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Монографії, книги, статті

1. Білоцерківський В. Я. Історія України. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 536 с.
2. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Кам'янець-Подільський: історія і сучасність. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2011. 136 с.
3. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Матеріали до історії Кам'янець-Подільського державного університету. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2004. 88 с.
4. Історія України : підручник / Г. Д. Казьмирчук, А. П. Коцур, О. В. Вербовий та ін. ; за ред. Г. Д. Казьмирчука. Н. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. 695 с.
5. Калинюк В. В. Науково-дослідна робота студентів Кам'янець-Подільського педінституту у роки брежнєвського «застою»: на матеріалах газети «Радянський студент» // Наукові праці студентів історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / [редкол.: О.М. Федьков (гол.), О.Б. Комарніцький (відп. ред.), О.В. Віннічук та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2023. Вип. 20. Ч. 2. С. 87-90
6. Кам'янець-Подільський державний університет (1918-2003 рр.) : іст. нарис / О. М. Завальнюк. О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2003. 108 с.
7. Кам'янець-Подільський державний університет (1918-2004 рр.) : іст. нарис / О. М. Завальнюк, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2004. 120 с.
8. Кам'янець-Подільський державний університет (1918-2005 рр.) : іст. нарис / О. М. Завальнюк, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2005. 172 с.

9. Кам'янець-Подільський державний університет (1918-2006 рр.) : іст. нарис / О. М. Завальнюк, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2006. 196 с.
10. Кам'янець-Подільський державний університет (1918-2007 рр.) : іст. нарис / О. М. Завальнюк, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2007. 228 с.
11. Кам'янець-Подільський державний університет: курсом зростання (2002-2006 рр.) / О. М. Завальнюк, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2006. 230 с.
12. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка в добу незалежної України / О. М. Завальнюк, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2008. 768 с.
13. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (1918-2009 рр.) : іст. нарис / О. М. Завальнюк, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. 388 с.
14. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (1918-2010 рр.) : іст. нарис / О. М. Завальнюк, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. 380 с.
15. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (1918-2011 рр.) : іст. нарис / О. М. Завальнюк, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2011. 452 с.
16. Комарніцький О. Б., Федорчук В. М. Іван Вікторович Івах: людина, вчений-методист, менеджер вищої освіти: монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня “Рута”», 2023. 548 с.
17. Комарніцький О. Б., Федорчук В. М. Іван Вікторович Івах: людина, вчений-методист, менеджер вищої освіти: монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня “Рута”», 2023. 548 с.

18. Лузан П.Г. Історія педагогіки та освіти в Україні : навчальний посібник. [2-ге вид., доп. і перероб.]. Київ :ДАКККиМ, 2010. 296 с.

19. О.І. Почапська. Освітні ідеали Івана Огієнка та радянська студентська періодика: інформаційний вакуум як стратегічна домінанта радянської пропаганди (на матеріалі аналізу газети Кам'янець-Подільського державного університету «Радянський студент»). Науковий вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Педагогічні науки. 2018. Т. 15. № 2. С. 216–221.

20. Прокопук В. С., Комарніцький О. Б. Від університету педагогічного до університету національного. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І.Огієнка, 2011. 680 с.

21. Україна крізь віки. У 15-ти тт. Т. 13: Баран В. К., Даниленко В. М. Україна в умовах системної кризи (1946-1980-і рр.). За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут історії України. Київ: Альтернативи, 1999. 304 с.

Матеріали періодичної преси

22. XV комсомольська конференція інституту. Радянський студент. 5 грудня 1968. № 37 (580). С. 1.

23. Б. Великий. Радянський студент. 11 березня 1971. № 7 (658). С. 2.

24. Б. Качало. Гандбол в інституті є! Радянський студент. 13 січня 1966. № 1 (472). С. 1.

25. Б. Лавренюк. Ленінський комсомол на всіх меридіанах. Радянський студент. 28 жовтня 1965. № 30 (463). С. 1.

26. Б. Лавренюк. Студенти в гостях у колгоспників. Радянський студент. 14 квітня 1966. № 10 (481). С. 1.

27. Б. Ліпман. Радянський студент. 1 липня 1971. № 22 (672). С. 1.

28. Б. Шевченко. Звітно-наукова. Радянський студент. 23 березня 1972. № 10 (694). С. 1.

29. Баран В. К., Даниленко В. М. Україна в умовах системної кризи (1946–1980-і рр.). За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут історії України. Київ: Альтернативи, 1999. 304 с.
30. Білоцерківський В. Я. Історія України. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 536 с.
31. Боріться за почесний прапор. Радянський студент. 7 травня 1967. № 16 (522). С. 1.
32. В інститутських лабораторіях. Радянський студент. 9 лютого 1967. № 5 (511). С. 1.
33. В. Валярковський. Передовий педагогічний досвід. Радянський студент. 9 грудня 1965. № 35 (468). С. 1.
34. В. Євгенов. Радянський студент. 1 липня 1971. № 22 (672). С. 1.
35. В. Жабенко. Радянський студент. 13 травня 1971. № 19 (669). С. 2.
36. В. Іванюк. На республіканській конференції. Радянський студент. 12 жовтня 1967. № 30 (536). С. 1.
37. В. Луценко. Наукова теоретична. Радянський студент. 6 лютого 1975. № 34 (798). С. 1.
38. В. Пархоменко. Радянський студент. 17 червня 1976. № 23 (853). С. 1.
39. В. Собчук. Олімпійський чемпіон. Радянський студент. 28 вересня 1972. № 26 (719). С. 1.
40. В. Стороженко. Наука і ми. Радянський студент. 4 квітня 1968. № 13 (556). С. 1.
41. В. Хом'як. Чотири інтерв'ю п'ятикурсників. Радянський студент. 16 грудня 1965. № 36 (469). С. 1.
42. Ветеран залишається в строю. Радянський студент. 1 травня 1967. № 14-15 (520-521). С. 1.
43. Винокур. Радянський студент. 13 травня 1971. № 19 (669). С. 1.

44. Високий обов'язок: звітно-виборні збори партійної організації інституту. Радянський студент. 23 листопада 1972. № 32 (716). С. 1.
45. Вища педагогіка — теоретична основа вдосконалення програмованого навчання. Радянський студент. 11 лютого 1965. № 4 (437). С. 1.
46. Візит Дмитра Затонського. Радянський студент. 23 листопада 1972. № 32 (716). С. 1.
47. Віктор Валяровський, Петро Брухаль. Літня практика факультету фізичного виховання. Радянський студент. 17 липня 1965. № 21 (459). С. 2.
48. Віктор Корінювський. Про людей хороших. Радянський студент. 21 жовтня 1965. № 29 (462). С. 1.
49. Вони хочуть стати науковцями. Радянський студент. 28 березня 1974. № 12 (767). Звіт вчених інституту. С. 1.
50. Г. Краєвська. Співець рідного краю. Радянський студент. 28 жовтня 1965. № 30 (463). С. 4.
51. Г. Твердохліб. Збагачені досвідом. Радянський студент. 23 вересня 1965. № 25 (458). С. 1.
52. Г. Ящук. Вісті з педпрактики. Радянський студент. 16 грудня 1965. № 36 (469). С. 1.
53. Газета «Радянський студент». 17 квітня 1975. № 17-18 (808-809). С. 1.
54. Газета «Радянський студент». 27 березня 1975. № 14 (805). С. 1.
55. Газета «Радянський студент». 7 лютого 1974. № 5 (760). С. 1.
56. Газета «Радянський студент». Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут ім. В. П. Затонського. 7 листопада 1967. № 32-33 (538-539). С. 1.
57. Газета «Радянський студент». Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут ім. В. П. Затонського. 7 листопада 1967. № 32-33 (538-539). С. 2.

58. Діяльність партійного бюро. Радянський студент. 26 січня 1967. № 4 (510). С. 1.
59. До уваги всіх студентів, членів студентського наукового товариства, професорсько-викладацького складу інституту. Радянський студент. 11 листопада 1971. № 29 (678). С. 1.
60. Досягнення та завдання комсомольських організацій. Газета «Радянський студент». 7 лютого 1974. № 5 (760). С. 1.
61. Е. Крилов. Змужнілі, загартовані. Радянський студент. 14 жовтня 1965. № 28 (461). С. 1.
62. Е. Левицький. Звітує профком. Радянський студент. 16 листопада 1972. № 31 (715).
63. Екзамени. Газета «Радянський студент». 17 квітня 1975. № 17-18 (808-809).. С. 1.
64. Естетичне виховання. Радянський студент. 16 вересня 1967. № 24 (457). С. 2.
65. Засіда
66. ння ради наукового-студентського товариства. Радянський студент. 21 березня 1968. № 21 (554). С. 1.
67. Зимові канікули. Радянський студент. 26 січня 1967. № 4 (510). С. 1.
68. Знову слідами древніх культур. Радянський студент. 29 жовтня 1964. № 31 (415). С. 2.
69. Зустріч з делегатом XXIII з'їзду КПРС. Радянський студент. 8 травня 1966. № 14 (484). С. 1.
70. І. В. Івах. Радянський студент. 11 березня 1971. № 7 (658). С. 2.
71. І. В. Івах. Радянський студент. 13 травня 1971. № 16 (666). С. 1.
72. І. Винокур. Радянський студент. 13 травня 1971. № 19 (669). С. 1.
73. І. Роздобудько. Інститут і школа: дієві заходи. Радянський студент. 13 січня 1966. № 1 (472). С. 1.

74. І. Роздобудько. Інститут і школа: дієві заходи. Радянський студент. 13 січня 1966. № 1 (472). С. 1.
75. І. Роздобудько. Творча співдружність. Радянський студент. 16 грудня 1965. № 36 (469). С. 1.
76. Ідеологічна діяльність у студентських групах. Радянський студент. 13 жовтня 1966. № 25 (496). С. 1.
77. Історичні передумови та розвиток інституту. Радянський студент. 12 червня 1965. № 19-20 (452-453). С. 1.
78. Й. Блажевич. Трудовий похід. Радянський студент. 17 лютого 1972. № 5 (689). С. 1.
79. К. Вікторов. Анна Снегіна – нова вистава драмгуртківців. Радянський студент. 16 листопада 1972. № 31 (715). С. 1.
80. К. Марченко. Радянський студент. 17 червня 1976. № 23 (853). С. 3.
81. К. Морозінський. Вісті з трудового фронту. Радянський студент. 28 жовтня 1965. № 30 (463). С. 3.
82. Комсомольська діяльність студентів. Радянський студент. 13 жовтня 1966. № 25 (496). С. 1.
83. Конкурс на найкращу наукову роботу. Радянський студент. 21 січня 1971. № 2 (653). С. 1.
84. Культурно-масова діяльність: переатестація колективів. Радянський студент. 7 лютого 1974. № 5 (760).
85. Любителям слова. Радянський студент. 14 квітня 1966. № 10 (481). С. 1.
86. Людмила Островська. Поліпшити піонерську роботу. Радянський студент. 30 вересня 1965. № 26 (459). С. 1.
87. М. Головін. Радянський студент. 4 березня 1969. № 6 (657). С. 2.
88. М. Стецюк, Е. Крилов. Студентські руки – руки трудові. Радянський студент. 14 жовтня 1965. № 28 (461). С. 1.

89. М. Тарасюк. Радянський студент. 10 червня 1976. № 22 (852). С. 1.
90. М. Шклярук. Студент і школа: Практиканти. Газета «Радянський студент». 27 березня 1975. № 14 (805). С. 1.
91. Майбутні педагоги в кабінеті обчислювальної техніки. Газета «Радянський студент». 20 листопада 1975. № 36 (827). С. 1.
92. Міжреспубліканська студентська конференція. Радянський студент. 2 грудня 1976. № 36 (866). С. 1.
93. Н. Гулевата. На наукових конференціях. Радянський студент. 16 березня 1972. № 9 (693). С. 1.
94. На всесоюзному форумі істориків-славистів. Радянський студент. 15 лютого 1968. № 6 (550). С. 1.
95. На підвищення кваліфікації. Радянський студент. 11 березня 1965. № 8 (441). С. 1.
96. Назустріч комуністичній суботі. Радянський студент. 30 березня 1974. № 12 (768).
97. Наукова робота кафедр. Радянський студент. 3 червня 1971. № 19 (669). С. 1.
98. Нова адреса нового факультету. Радянський студент. 2 вересня 1968. № 25 (568). С. 3.
99. Нові правила прийому у ВУЗи. Радянський студент. 12 червня 1965. № 19-20 (452-453). С. 1.
100. О. Єргієв. Проба пера. Газета «Радянський студент». 16 листопада 1972. № 31 (715). С. 1.
101. О. Мельник. Хімія служить людині. Радянський студент. 9 грудня 1965. № 35 (468). С. 1.
102. О. Шейгас. Радянський студент. 11 березня 1971. № 7 (658). С. 1.
103. Обговорення на партбюро. Радянський студент. 26 січня 1967. № 4 (510). С. 1.

104. Обговорення рішень пленуму ЦК КПРС: партійні збори інституту. Радянський студент. 7 лютого 1974. № 5 (760).
105. Обговорює рада інституту. Радянський студент. 28 вересня 1967. № 28 (534). С. 1.
106. П. Сливка. Звіт студентів. Радянський студент. 20 квітня 1972. № 14 (698). С. 1.
107. Підсумки зимової екзаменаційної сесії. Радянський студент. 7 лютого 1974. № 5 (760). С. 1.
108. Положення про соціалістичне змагання за звання «Краща кафедра інституту». Радянський студент. 12 грудня 1974. № 35 (790). С. 1.
109. Р. Петрук. Робота студентів на полях. Радянський студент. 23 вересня 1965. № 25 (458). С. 1.
110. Радянський студент. 10 жовтня 1968. № 30 (573). С. 2.
111. Радянський студент. 14 березня 1974. № 10 (765). С. 1.
112. Радянський студент. 22 квітня 1974. № 14 (769). С. 1.
113. Радянський студент. 14 вересня 1967. № 26 (532). С. 1.
114. Радянський студент. 14 вересня 1967. № 26 (532). С. 2.
115. Радянський студент. 16 березня 1972. № 9 (693). С. 1.
116. Радянський студент. 17 лютого 1972. № 5 (689). С. 1.
117. Радянський студент. 2 вересня 1968. № 25 (568). С. 1-2.
118. Радянський студент. 23 вересня 1971. № 26 (675). С. 1.
119. Радянський студент. 25 листопада 1971. № 31 (680). С. 1.
120. Радянський студент. 25 листопада 1971. № 31 (680). С. 2.
121. Радянський студент. 4 березня 1969. № 6 (657). С. 3.
122. Радянський студент. 4 січня 1968. № 1 (545). С. 1.
123. Радянський студент. 4 січня 1968. № 1 (545). С. 2.
124. Радянський студент. 5 грудня 1974. № 34 (789). С. 2.
125. Радянський студент. 5 жовтня 1967. № 29 (535). С. 1-2.

126. Редакція. Радянський студент. 10 червня 1976. № 22 (852). С. 2.
127. Редакція. Шефська допомога школам. Радянський студент. 10 червня 1976. № 22 (852). С. 2.
128. Республіканський конкурс наукових робіт. СНТ. Радянський студент. 3 жовтня 1974. № 26 (781). С. 1.
129. Робота агітаційних пунктів. Радянський студент. 26 січня 1967. № 4 (510). С. 1.
130. Розкопки в Ружичанці. Радянський студент. 7 жовтня 1965. № 29 (460). С. 2.
131. С. Вайнтруб. Радянський студент. 4 березня 1969. № 6 (657). С. 1-2.
132. Слідами древніх культур. Історико-археологічна. Радянський студент. 19 жовтня 1978. № 32 (397). С. 2.
133. Слідами древніх культур. Радянський студент. 11 жовтня 1973. № 29 (729). С. 2.
134. Слідами древніх культур. Радянський студент. 13 листопада 1969. № 29 (612). С. 2.
135. Слідами древніх культур. Радянський студент. 16 грудня 1976. № 37 (867). С. 2.
136. Слідами древніх культур. Радянський студент. 19 жовтня 1967. № 31 (537). С. 2.
137. Слідами древніх культур. Радянський студент. 27 жовтня 1966. № 27 (498). С. 2.
138. Слідами древніх культур. Радянський студент. 31 жовтня 1975. № 35 (828). С. 2.
139. Спогад про Івана Степановича Зеленюка. Радянський студент. 8 грудня 1966. № 32 (503). С. 2.
140. Студенти у ролі класних керівників. Радянський студент. 17 січня 1974. № 4 (759). С. 1.

141. Студентське новосілля. Радянський студент. 10 лютого 1966. № 4 (475). С. 2.
142. Т. Кидалова, Б. Ліпман. Інститутські аматори. Радянський студент. 19 січня 1967. № 3 (509). С. 2.
143. Т. Коршунова. Розмова про побут: Соромно за вас, дівчата. Радянський студент. 9 грудня 1965. № 35 (468). С. 1.
144. У конференції студентів-істориків. Радянський студент. 18 листопада 1971. № 30 (679). С. 2.
145. Учасники міжнародного симпозіуму. Радянський студент. 5 грудня 1974. № 34 (789). С. 1.
146. Філологи — історикам. Радянський студент. 25 листопада 1971. № 31 (680). С. 2.